

Regeringens proposition

1983/84: 166

om totalförsvarets ledning och samordning i regeringskansliet samt informationsberedskapen m. m.;

beslutad den 15 mars 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

INGVAR CARLSSON

ANDERS THUNBORG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas uppgifter och organisation för försvarsrådet och totalförsvarets chefsnämnd. För chefsnämnden föreslås att ett kansli med en kanslichef inrättas. Vidare redovisas vissa konsekvenser för ledning och samordning av totalförsvaret inom regeringskansliet bl. a. till följd av den nya departementsindelningen den 1 januari 1983. I propositionen föreslås också att en ny myndighet för psykologiskt försvar, med en överdirektör som chef, inrättas fr. o. m. den 1 juli 1985. Därvid upphör beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, totalförsvarets upplysningsnämnd och statens upplysningscentral.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-15

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Thunborg

Proposition om totalförsvarets ledning och samordning i regeringskansliet samt om informationsberedskapen m. m.

1 Inledning

Mot bakgrund av uttalanden i samband med 1982 års försvarsbeslut bemyndigade regeringen i september 1982 chefen för försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare¹ med uppdrag att utreda frågan om ledning och samordning av totalförsvaret inom regeringskansliet m. m. (Dir. 1982:70). Utredningen antog namnet Utredningen om totalförsvarets ledning i regeringskansliet. I samband med att departementsindelningen ändrades den 1 januari 1983 inhämtades utredarens synpunkter på försvarsdepartementets organisation. Ett slutbetänkande från utredningen benämnt (Ds Fö 1983: 9) Totalförsvarets samordning lämnades under hösten 1983. Betänkandet har remissbehandlats.

En sammanfattning av nuvarande förhållanden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. En sammanfattning av betänkandets innehåll bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

En förteckning över remissinstanserna och en sammanfattning av deras yttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Regeringen bemyndigade i mars 1981 chefen för försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare² med uppgift att se över informationsberedskapen vid krig och krigsfara m. m. Regeringen bemyndigade i december 1982 chefen för försvarsdepartementet att ändra utredningen till en kommitté. Denna antog namnet Informationsberedskapsutredningen.

¹ Generaldirektören Gunnar Nordbeck

² Departementsrådet Sven-Erik Orrö

Utredningen avlämnade i september 1983 ett principbetänkande (Ds Fö 1983: 6) Informationsberedskap.

Utredningen har i bilaga till sitt betänkande beskrivit nuvarande organisation m. m. för psykologiskt försvar och informationsberedskap. Denna bilaga bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

En sammanfattning av utredningens överväganden och förslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 6*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Totalförsvarets ledning inom regeringskansliet m. m.

Mot bakgrund av uttalanden i samband med 1982 års totalförvarsbeslut bemyndigade regeringen i september 1982 chefen för försvarsdepartementet att tillsätta en utredning om ledning och samordning av totalförsvaret inom regeringskansliet m. m. Flertalet av de förslag utredaren har lämnat är av den karaktären att det ankommer på regeringen att besluta om dem. Med hänsyn till totalförvarsfrågornas betydelse anser jag det emellertid viktigt att informera riksdagen om förslagen. Jag tar i det följande upp frågor rörande samordning av totalförsvaret på regeringsnivå, försvarsrådet och totalförsvarets chefsnämnd.

2.2 Samordning av totalförsvaret på regeringsnivå

Begreppet totalförsvaret avser inte någon särskild organisation. Det är i stället ett samlingsbegrepp för alla de åtgärder som är nödvändiga för att förbereda landets försvar inför yttre hot och för att ställa om samhället för kris och krigsförhållanden. I sådana situationer omfattar totalförsvaret strängt taget hela samhället. I den svåra situation som råder då samhället skall ställas om för kris eller krig måste ändringar i ledningsförhållanden, organisation och arbetssätt undvikas så långt som möjligt. Grundläggande för försvarsplaneringen bör därför vara att ett ansvar i fred för någon samhällsfunktion, som skall upprätthållas under kriser och i krig, skall behållas i sådana situationer och vara förenat med ett ansvar för att erforderliga beredskapsåtgärder vidtas. Denna grundprincip för verksamheten inom vårt totalförsvaret ställer särskilda krav på samordningen av totalförsvaret både på regerings- och myndighetsnivå.

Ett av syftena med departementsreformen den 1 januari 1983 var att underlätta samordningen av totalförsvaret inom regeringskansliet genom att föra ytterligare totalförvarsfrågor till försvarsdepartementet. Även om flera tunga totalförvarsfrågor nu är förda till försvarsdepartementet så

ligger det fortfarande kvar totalförsvarsuppgifter på praktiskt taget samtliga departement, vilket innebär att ett relativt omfattande samordningsbehov inom regeringskansliet alltjämt föreligger.

Samordningen av totalförsvaret har i flera väsentliga hänseenden utvecklats sedan 1962 års riksdagsbeslut om ledning och samordning av totalförsvaret. I fred sker inriktningen av totalförsvaret numera genom fleråriga riksdagsbeslut som omfattar hela totalförsvaret. Dessa beslut förbereds genom parlamentariska utredningar som behandlar hela totalförsvaret. Vidare har myndigheternas system för planering av verksamheten getts en utformning som underlättar en samordning.

Mot denna bakgrund anser jag att försvarsdepartementets samordning av totalförsvaret inom regeringskansliet skall utgå från att de olika departementen liksom tidigare svarar för sina totalförsvarsuppgifter och att dessa ges erforderlig prioritet bland departementens fredsuppgifter. Försvarsdepartementets samordnande roll vad gäller samordning av totalförsvarsfrågor inom regeringskansliet bör inriktas mot de övergripande frågorna. Väsentliga sådana uppgifter som kräver samordning är inriktningen av totalförsvarets planering, uppföljningen av fattade totalförsvarsbeslut, beredskapshänsyn i samhällsplaneringen, den administrativa beredskapen, krigsplanläggningen, inriktningen av totalförsvarets övningsverksamhet samt utbildning och övning av regeringskansliets personal.

För att totalförsvarsuppgifterna skall prioriteras hos de olika departementen måste samordningen utövas aktivt och uppsökande. En väsentlig del av samordningen är därför att göra departementen medvetna om totalförsvarsfrågorna och stimulera till att dessa aspekter fortlöpande beaktas i det fredstida arbetet.

Då den tidigare samordningsavdelningen i försvarsdepartementet bildades (prop. 1962: 108) förutsattes att avdelningen i krig och vid krigsfara skulle ställas till statsministerns omedelbara förfogande. Denne skulle då överta försvarsministerns samordnande uppgifter i fred.

Mot bakgrund av den nya departementsorganisationen den 1 januari 1983 (prop. 1982/83: 100 bil. 6 s. 11) och den övning av regeringskansliet som ägde rum under våren 1983 har en översyn av regeringskansliets krigsorganisation genomförts.

Jag redovisar i det följande några av resultaten från översynen.

Försvarsledningsutredningen redovisade år 1961 sin syn på vilka uppgifter som Kungl. Maj:t och riksdagen borde koncentrera sina insatser till. Dessa redovisades för riksdagen i prop. 1962: 108 (s. 11 f). Utgående från denna redovisning och med beaktande av de många förändringar som inträffat i olika avseenden sedan dess skulle regeringens viktigaste uppgifter i krig nu i stora drag kunna anges vara följande:

a) Ledning av säkerhetspolitiken. Säkerhetspolitiken formas härvid — på sätt som närmare anges i prop. 1981/82: 102 (s. 18 f) — genom en samverkan mellan bl. a. utrikespolitiken, försvarspolitiken och handelspolitiken.

b) Inriktningen i stort av rikets försvar och av myndigheternas verksamhet, t. ex. i frågor som har avgörande betydelse för de fortsatta krigsansträngningarna eller som kräver att olika myndigheters eller sektors verksamhet samordnas.

c) Fördelning och vid behov omfördelning av tillgängliga resurser.

d) Ändring av ansvarsfördelningen mellan regeringen och myndigheterna samt mellan myndigheterna inbördes.

e) Upprätthållande av försvarsviljan och motståndandan.

f) Information till riksdagen eller krigsdelegationen, när denna har trätt i riksdagens ställe, om krigsutvecklingen och läget i stort.

g) Övertagande av riksdagens uppgifter när dessa inte kan fullgöras av riksdagen eller riksdagens krigsdelegation (13 kap. 5 § regeringsformen).

Eftersom regeringsarbetet i krig i så stor utsträckning kommer att präglas av de tidigare nämnda totalförsvarsuppgifterna kommer också statsministern som ledare av regeringens arbete att i hög grad få ägna sig åt de centrala totalförsvarsfrågorna, dvs. att leda de samlade totalförsvarsansträngningarna.

Försvarsdepartementets samordningsavdelning avskaffades i samband med den nya departementsorganisationen. Enligt 1962 års proposition förutsattes, som jag tidigare nämnt, att denna samordningsavdelning i krig och vid krigsfara ställdes till statsministerns förfogande för att bilda kärnan i ett särskilt statsministerns kansli. Med hänsyn dels till statsrådsberedningens roll som ett organ för gemensamma frågor och samordning av departementens verksamhet på olika områden, dels till att försvarsdepartementets fredstida samordningsavdelning har avskaffats i samband med den nya departementsorganisationen är det därför naturligast att en krigsorganiserad statsrådsberedning biträder statsministern även i krig och vid krigsfara.

När det gäller att inom regeringen och regeringskansliet fördela ansvaret bör som grundprincip gälla samma princip som inom totalförsvaret i övrigt, nämligen att den som har ansvar för en uppgift i fred också bör behålla ansvaret för uppgiften i krig. Den redovisade ordningen för kansliorganisationen stämmer väl överens med denna princip. Den i fred reglerade ärendefördelningen mellan departementen bör således i regel inte ändras i krig. Detta innebär bl. a. att försvarsdepartementet också i krig bör svara för samordningen av totalförsvarets olika grenar.

2.3 Försvarsrådet

Utredaren anför i sitt betänkande att försvarsrådet skall utgöra ett forum för ömsesidig orientering mellan regeringen och cheferna för de ledande centrala myndigheterna inom totalförsvaret. Det är därför naturligt att dessa uppgifter inte preciseras utan bestäms från fall till fall allt efter behovet av sådan ömsesidig orientering. För att bedöma om intentionerna

bakom rådets tillkomst uppfyllts har utredningsmannen utvärderat rådets hittillsvarande verksamhet. Utvärderingen visar tämligen entydigt att rådets roll som överläggningsorgan i frågor rörande totalförsvarets målsättning, sammansättning, avvägning etc. i allt väsentligt har övertagits av andra fora.

Trots detta anser utredaren att alla eller åtminstone de flesta av regeringsledamöterna någon gång under ett år bör få en samlad redovisning av aktuella totalförvarsfrågor.

Försvarsledningsutredningens uppfattning (SOU 1961: 66) att det i "kritiska lägen" kan behövas gemensamma överläggningar mellan regeringen och berörda verkschefer anser utredningsmannen fortfarande vara befogad. Regeringen och berörda verkschefer bör därför vid ett å två tillfällen under ett år mötas och behandla aktuella frågor inom totalförsvaret, främst dess beredskap, styrka och svagheter. Syftet bör främst vara att skapa en gemensam grund för de överväganden om beredskapshöjningar m. m. som kan bli aktuella i kritiska lägen.

Ett sådant informationsutbyte kan ske i skilda former t. ex. i form av en allmän beredning till vilken verkschefer kallas. Begreppet "försvarsråd" bör dock behållas.

Någon väsentlig ändring av försvarsrådets sammansättning föreslås inte. Däremot föreslås att kabinetssekreteraren samt den statssekreterare i statsrådsberedningen som handhar säkerhetsfrågor och statssekreteraren i försvarsdepartementet skall delta i försvarsrådets sammanträden. Vidare föreslås att den sistnämnde skall vara sekreterare i rådet.

Under senare år har riksdagens talman regelbundet inbjudits att delta i sammanträdena. Utredaren anser att det kan vara motiverat att talmannen inbjuds.

Remissmyndigheterna ansluter sig till utredningens förslag beträffande försvarsrådet.

Även jag delar utredarens synpunkter beträffande försvarsrådet. Beträffande rådets sammansättning har under remissbehandlingen framkommit vissa önskemål att utöka antalet ledamöter. Jag delar dock utredarens uppfattning att antalet ledamöter bör begränsas och därför vara oförändrat. Med hänsyn till den betydelse som utrikes- och säkerhetspolitiken samt säkerhetsfrågorna har för försvaret kan det som utredaren föreslår också vara naturligt att kabinetssekreteraren, den statssekreterare i statsrådsberedningen som handhar säkerhetsfrågor och statssekreteraren i försvarsdepartementet regelmässigt deltar i sammanträdena. Jag anser vidare liksom utredaren att statssekreteraren i försvarsdepartementet bör vara rådets sekreterare. Det ankommer på regeringen att besluta i dessa frågor.

2.4 Totalförsvarets chefsnämnd

På central nivå är det ett mycket stort antal myndigheter, affärsverk och icke-statliga organisationer som handlägger totalförvarsfrågor. Detta för-

hållande är en naturlig konsekvens av den grundtanke som gäller för totalförsvarets uppbyggnad. I den svåra situation som uppstår då samhället skall ställas om för kris eller krig måste ändringar i ledningsförhållanden, organisation och arbetssätt undvikas så långt som det är möjligt. Tanken på att ta bort beredskapsuppgifterna från de funktionellt ansvariga myndigheterna och lägga dem hos någon särskild beredskapsmyndighet avvisas därför av utredningsmannen. Han anser att det i stället finns starka skäl för att i ännu högre grad än för närvarande försöka få beredskapsaspekterna beaktade i den frestdida samhällsplaneringen och hos de myndigheter som har ansvar för skilda samhällsfunktioner.

Tillämpningen av detta synsätt reser emellertid krav på dels samordning av beredskapsförberedelserna, dels att någon tar på sig uppgiften att erinra berörda myndigheter etc. om betydelsen av beredskapsförberedelserna, dvs. utövar en stimulerande och pådrivande roll. Det är lätt att beredskapsfrågorna glöms bort vid handläggning av de primära, frestdida arbetsuppgifterna. Detta leder enligt utredaren till att totalförsvarets chefsnämnd har betydelsefulla uppgifter därvidlag och bör finnas kvar.

Utredaren diskuterar vidare chefsnämndens arbetsuppgifter och arbetsformer. Härvid föreslås att nämnden skall ta på sig en mer aktiv och utåtriktad roll än vad som varit fallet hittills. Nämnden bör dock inte ges befogenhet att utfärda direktiv och anvisningar till berörda myndigheter. Den nödvändiga samordningen bör åstadkommas genom överläggningar och en förtroendefull samverkan. Utredaren anser även att nämnden i vissa fall efter beredning bör kunna utfärda rekommendationer till berörda myndigheter. Självfallet kan nämnden, när så är befogat, också avge förslag m. m. till regeringen.

Någon ändring av nämndens sammansättning föreslås inte. Däremot rekommenderar utredaren att nämnden i större utsträckning än hittills utnyttjar möjligheten att kalla eller inbjuda representanter för de myndigheter som inte är representerade i nämnden att delta i nämndens överläggningar. Det kan också vara lämpligt att framstående företrädare för näringsliv och arbetsmarknad inbjuds till nämndens sammanträden när frågor som berör dem diskuteras.

En fråga som har övervägts särskilt gäller sekretariatsfunktionen åt chefsnämnden. Här föreslås att en tjänst som heltidsarbetande kanslichef, administrativt och lokalmässigt knuten till försvarsdepartementet, inrättas.

I det närmaste samtliga remissmyndigheter ansluter sig till förslagen.

I likhet med utredaren anser jag att totalförsvarets chefsnämnd har viktiga uppgifter när det gäller att samordna beredskapsförberedelserna inom totalförsvaret på den centrala myndighetsnivån och bör därför finnas kvar. Vissa remissinstanser har framfört att chefsnämnden bör utökas. Jag delar emellertid utredarens uppfattning att nämndens sammansättning inte bör ändras. Genom de föreslagna sammanträdesformerna kan myndigheter

och organisationer ändå beredas möjlighet att delta och framföra sina synpunkter på totalförsvarsarbetet. Härigenom kan också förståelsen och intresset för beredskapsfrågor öka.

Jag anser att nämnden bör ta på sig en mer aktiv och utåtriktad roll vad gäller de centrala myndigheterna än vad som hittills varit fallet. För att göra detta möjligt anser jag att ett kansli bör inrättas, som administrativt och lokalmässigt knyts till försvarsdepartementet. Kansliets uppgifter bör vara att dels fungera som sekretariat vid chefsnämndens sammanträden, dels bereda de ärenden som skall behandlas av nämnden. Kansliet bör härvid ha till uppgift att leda de grupper och organ som nämnden tillsätter för olika samordningsfrågor.

Regeringen har den 16 februari 1984 beslutat att totalförsvarets chefsnämnd får en viss samordnande uppgift när det gäller planering av ledningsövningsverksamheten. Beredning av dessa frågor bör åvila kansliet. Kansliet bör också ges uppgift att biträda den av regeringen utsedde civile övningsledaren vid planering och genomförande av högre regionala ledningsövningar. Denna uppgift åvilar f. n. en befattningshavare i försvarsdepartementet. Jag anser således att ett kansli med de uppgifter jag nu har redovisat bör inrättas den 1 juli 1984. Kansliet bör bestå av en kanslichef och en handläggare som administrativt och lokalmässigt knyts till försvarsdepartementet. Det ankommer på regeringen att inrätta dessa tjänster.

Kostnaderna för kansliet för budgetåret 1984/85 bör få bestridas genom att medel under anslagen A1. Försvarsdepartementet, A2. Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret, E1. Operativ ledning, G1. Civilförsvarsstyrelsen och H3. Beredskapslagring och industriella åtgärder får disponeras för detta ändamål. Fr. o. m. budgetåret 1985/86 bör medel budgeteras under anslaget A2. Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret genom att resurser omfördelas från de angivna anslagen. Några ytterligare kostnader på statsbudgeten uppkommer därför inte genom mitt förslag.

Genom att chefen för enheten för civilt totalförsvar vid försvarsdepartementet hittills varit sekreterare i nämnden har departementet kunnat följa de samordningsfrågor som behandlats i nämnden. Detta är av värde även för samordningen av totalförsvaret på regeringsnivå. Jag anser därför att en representant för försvarsdepartementet bör adjungeras till nämndens sammanträden.

2.5 Allmänna principer för informationsberedskap och psykologiskt försvar

I 1982 års totalförsvarsbeslut beslutades om riktlinjer för det psykologiska försvarets fortsatta utveckling (prop. 1981/82: 102, bil. 2, FöU 18, rskr 374). Försvarsbeslutet innebär bl. a. att vår försvarsvilja och motståndskraft mot främmande propaganda vid krigsfara och i krig skall byggas upp och vidmakthållas genom det psykologiska försvaret. I fred åstadkoms detta genom den inneboende styrkan i vår demokrati med fri åsiktsbildning, yttrandefrihet och tryckfrihet i förening med fria massmedier.

Befolkningens känsla av solidaritet med samhället har avgörande betydelse för försvarsviljan och viljan att satsa resurser för samhällets försvar.

I situationer som innebär hot, påtryckningar, krig i vår närhet eller då vi är i krig, är det viktigt att genom en snabb, saklig och effektiv information sprida kännedom om händelseutvecklingen och dess risker liksom om våra beredskapsåtgärder. Detta bör ske utan andra begränsningar än sådana som är en följd av hänsynen till rikets säkerhet och enskild person.

Uppgiften för det psykologiska försvaret är således att bevara och stärka försvarsviljan och motståndandan genom att skapa förutsättningar för en allsidig och korrekt informationsförmedling i kris- och krigssituationer.

I fred fordras en allsidig information om vår omvärld och vår säkerhetspolitik samt dess mål, medel och möjligheter. En sådan information bör liksom hittills bedrivas av de politiska partierna, folkrörelserna inkl. frivilligorganisationerna, totalförsvarsmyndigheterna m. fl. samt som en del av undervisningen i våra skolor.

Jag utgår i mina fortsatta överväganden från de principer för det psykologiska försvaret som sålunda lades fast i 1982 års totalförsvarsbeslut.

Sådan propaganda i fred, som anses fientlig mot landet eller demokratin, tas upp till granskning i öppen debatt i massmedier och organisationer. I fredstid finns inte något statligt organ som har till uppgift att motverka sådan verksamhet.

Jag vill påminna om att sedan grunden lades till vårt psykologiska försvar har stora förändringar inträffat i samhället. Massmediernas utveckling har bl. a. medfört en kraftig ökning av informationsutbudet samtidigt som samhällets insatser på utbildningsområdet har förbättrat medborgarnas möjligheter att ta del av och värdera information. Statsmakternas och myndigheternas agerande granskas kritiskt och ifrågasätts i större utsträckning än tidigare.

Informationsberedskapsutredningen har mot denna bakgrund särskilt behandlat behovet av informationsberedskap och fördelningen av ansvaret för uppgifterna inom det psykologiska försvaret. Utredningen anser att det finns två huvuduppgifter för det psykologiska försvaret.

Den ena är att bevara och stärka försvarsviljan. Den åvilar i fred samhället manifesterat i dess demokratiska statsskick och institutioner i vid bemärkelse – riksdag, regering, myndigheter, skolor, folkrörelser, den fria pressen och radio/TV.

Den andra är att sörja för en allsidig, snabb och korrekt informationsförmedling. Denna uppgift åvilar press, radio/TV och informationsfunktionerna hos regeringen och myndigheterna.

Dessa uppgifter kan enligt utredningens mening inte ses isolerade från varandra utan bör uppfattas så, att man genom en god informationsförmedling bidrar till att upprätthålla försvarsvilja och motståndanda.

Uppgiften att bevara och stärka befolkningens försvarsvilja är ytterst av politisk natur. Utredningen anser, att det övergripande ansvaret på detta

område därför måste ligga på en politiskt ansvarig instans, nämligen regeringen.

Utredningen anser att man bör åstadkomma en uppgifts- och organisationsindelning för det psykologiska försvaret och informationsberedskapen som tillgodoser bl. a. önskemål om kontinuitet från fred till krig, personalsnåla organ, en klarare fördelning av ansvaret för nyhetsförmedlingen och uppgiften att stärka försvarsvilja och motståndanda.

Remissinstanserna har i stort biträtt utredningens synpunkter.

Jag instämmer i de synpunkter som utredningen har framfört.

2.6 Uppgifter och organisation för en ny myndighet för psykologiskt försvar och informationsberedskap

Om vårt psykologiska försvar skall kunna verka i ett utsatt läge, i krig eller vid krigsfara fordras planläggning i fred. Den sker i samarbete mellan staten och berörda organisationer.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar är central myndighet i fred för den psykologiska försvarsberedskapen och svarar för beredskapsplaneringen och krigsförberedelserna i övrigt. Den bistår massmedier och folkrörelser i deras planläggning av verksamheten under beredskap och i krig samt förbereder det organ, statens upplysningscentral, som i krig eller vid krigsfara under regeringen skall svara för en samordnad samhällsinformation. Här ingår information från alla centrala totalförsvarsmyndigheter. Nämnden utbildar personal, som skall ingå i upplysningscentralen eller som har motsvarande uppgifter vid vissa regionala totalförsvarsmyndigheter. Den bedriver också forskning på områden som är av betydelse för det psykologiska försvaret.

Upplysningscentralen (UC) skall påbörja sin verksamhet vid beredskapslarm eller när regeringen så bestämmer. Inom UC finns en nyhetsavdelning, ett öppet presskvarter, en informationsavdelning, en utlandsavdelning, en avdelning för radiobevakning och en administrativ avdelning. Till UC är knutet ett press- och ett informationsråd.

Totalförsvarets upplysningsnämnd (TUN) har i fredstid en samordnande uppgift när det gäller information om totalförsvaret. Nämnden producerar vidare egen information om säkerhetspolitik och totalförsvar.

Verksamheten inom Sveriges Radio AB ansvarsområde har också stor betydelse för psykologiskt försvar. I krig skall de bolag som ingår i Sveriges Radio AB bilda en självständig enhet i totalförsvaret och därvid lyda direkt under regeringen.

Tidningarnas telegrambyrå (TT) är ett aktiebolag som ägs av den svenska pressen och som har till uppgift att förse press, radio och TV med nyheter från Sverige och utlandet, en verksamhet av synnerlig vikt även i ofred.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar har endast fredstida uppgifter. UC har endast krigsuppgifter och förbereds i fred av beredskapsnämnden. Utredningen föreslår att de båda myndigheterna ersätts av en central myndighet som skall verka såväl under fred och beredskapstillstånd som i krig. Vidare föreslås att TUN samtidigt upphör som självständig myndighet och att dess uppgifter överförs till den nya myndigheten. Utredningen föreslår att den nya myndigheten benämns *styrelsen för psykologiskt försvar*. Den skall vara central förvaltningsmyndighet för psykologiskt försvar och informationsberedskap.

Med utgångspunkt i att en fri och obunden information är grunden för det psykologiska försvaret bör styrelsens uppgifter enligt utredningen vara att

verka för en fri nyhetsförmedling även under beredskapstillstånd och i krig,

efter samråd med totalförvarsmyndigheterna, massmedierna, arbetsmarknadens parter och folkrörelserna föreslå regeringen riktlinjer för det psykologiska försvaret.

i samverkan med totalförvarsmyndigheterna redovisa behovet av och föreslå åtgärder för att i krig och vid krigsfara stärka försvarsvilja och motståndanda samt motverka psykologisk krigsföring mot svenska folket,

samordna och öva tillsyn över totalförvarsmyndigheternas krigsförberedelser för psykologiskt försvar och informationsberedskap,

ge myndigheterna råd och anvisningar för att det skall bli möjligt att få till stånd en snabb och fullständig nyhets- och upplysningstjänst under kriser och i krig.

ge råd och vägledning rörande massmedieföretagens beredskapsplanering i fråga om produktionsplatser och andra praktiska problem,

ansvara för krigsorganisation av ett centralt presskvarter,

bedriva och medverka i utbildning av personal av betydelse för det psykologiska försvaret på central, regional och lokal nivå,

följa och bedriva forskning på det psykologiska försvarets, den psykologiska krigsföringens och angränsande områden, i den mån detta inte ankommer på någon annan myndighet,

främja och i samråd med totalförsvarets myndigheter samordna informationen om den svenska säkerhetspolitiken och totalförsvaret,

följa utländsk informationsverksamhet som kan påverka svensk opinionsutveckling och inverka på försvarsviljan,

i samverkan med andra totalförvarsorgan föreslå regeringen åtgärder för att minska en angripares psykologiska motståndskraft.

Nästan alla remissinstanser instämmer i stort i utredningens förslag om att bilda den nya myndigheten. Även när det gäller överföringen av TUN:s uppgifter till den nya myndigheten är flertalet remissinstanser eniga med utredningen. TUN anser själv att det finns övervägande skäl för att TUN:s verksamhet förs över till den nya myndigheten men pekar också på alternativa lösningar.

Enligt min mening är det viktigt att den myndighet som har ett ansvar och en uppgift i fred också har motsvarande uppgift i krig samt svarar för beredskapsförberedelserna. Utredningens förslag innebär att problemen med övergången från fred till krig – skymningsläget – till stor del undanröjs. Jag anser i likhet med utredningen att en ny myndighet benämnd styrelsen för psykologiskt försvar bör inrättas fr.o.m. den 1 juli 1985. Samtidigt bör beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, UC och TUN upphöra. Den nya myndighetens krigsorganisation skall byggas upp med fredsorganisationen som grund. Några ytterligare kostnader på statsbudgeten medför inte mitt förslag. Jag bedömer att den nya myndighetens kostnader helt kan inrymmas i de resurser som f. n. disponeras av beredskapsnämnden för psykologiskt försvar och TUN. Det ankommer på regeringen att meddela närmare föreskrifter och besluta om organisation för den nya myndigheten. Den huvudsakliga uppgiften skall vara att leda och samordna planläggningen av landets psykologiska försvar, att bevara och stärka befolkningens försvarsvilja och motståndanda i kriser och krig samt att i fred främja upplysningen om totalförsvaret.

Utredningen har föreslagit att den nya myndigheten skall ledas av en styrelse om högst nio ledamöter. Detta gör det möjligt att den kan arbeta utan ett särskilt arbetsutskott och att ledamöterna kan engagera sig aktivt i styrelsens uppgifter.

Ett stort antal av remissmyndigheterna, däribland civilförsvarsstyrelsen, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, LO, SACO/SR och TCO, har ansett att styrelsen bör vara större än vad som föreslagits eller att beredskapsnämndens nuvarande sammansättning bör utgöra riktmarke för den nya styrelsen.

För egen del anser jag att det är viktigt att myndigheten leds av en styrelse med ett begränsat antal ledamöter, högst det antal som utredningen föreslår. För att bredda myndighetens kontakt med samhället bör emellertid en eller flera referensgrupper för olika frågor inom styrelsens verksamhetsområde kunna inrättas. Det gäller inte minst inriktningen av styrelsens frestida informationsprojekt. I referensgrupperna bör kunna ingå representanter för olika massmedier, folkrörelser, totalförsvarsmyndigheter, informationssvaga grupper och andra grupper som kan ha intresse för verksamheten. Mot bakgrund bl. a. av myndighetens behov av bred kontakt med samhället ställs också särskilda krav på styrelsen och dess ordförande. Det ankommer dock på regeringen att besluta i denna fråga. Under styrelsen bör verket ledas av en överdirektör förordnad på viss tid.

Jag förordar därför att en ordinarie tjänst som överdirektör med förordnande på viss tid inrättas.

Utredningen förutser att medel behöver anslås för en viss personalförstärkning i fredstid i förhållande till nuvarande organisation samt att medlen för forskning behöver ökas något.

Utredningen har närmare granskat den nuvarande organisationen för UC. Härvid har följande föreslagits för krigsorganisationen.

Någon motsvarighet till UC:s nyhetsavdelning bör inte ingå i den nya organisationen.

De press- och informationsråd som är knutna till UC föreslås inte få någon motsvarighet i den nya organisationen. UC:s utlandsavdelning föreslås bli avvecklad varvid uppgifterna förs över till utrikesdepartementet. Det hittillsvarande öppna presskvarteret föreslås kallas centrala presskvarteret. Huvuduppgiften är att underlätta massmediernas verksamhet och möjliggöra kontakter med nämnda instanser även under svåra yttre förhållanden. Som komplement till verksamheten vid det centrala presskvarteret föreslår utredningen att svenska tidningar och nyhetsbyråer erbjuds att sätta samman en presspool med arbetande journalister utöver den personal från TT och Sveriges Radio, som är lokaliserad i anslutning till högsta ledningen. Härigenom betonas strävan att bibehålla en mångsidig nyhetsförmedling på någorlunda lika villkor för olika massmedieföretag.

I fråga om planläggningen för ett centralt presskvarter har utredningens ordförande reserverat sig. Han anser att den nya myndigheten bör vara ett expertorgan som principiellt inriktas på att arbeta övergripande med planering och tillsyn. Enligt den s. k. ansvarsprincipen skall enligt reservanten utrikesdepartementets press- och informationsenhet svara för upprättandet av det föreslagna centrala presskvarteret.

Huvuddelen av remissinstanserna instämmer i utredningens synpunkter i dessa frågor. Vad beträffar inrättandet av en presspool är meningarna delade. Beredskapsnämnden och Sveriges Radio AB avstyrker dock med något olika motivering inrättandet av en press-pool.

Jag instämmer i huvudsak i utredningens förslag. Efter samråd med chefen för utrikesdepartementet anser jag att utlandsavdelningens uppgifter skall föras över till utrikesdepartementets krigsorganisation. Det ankommer på regeringen att besluta härom. Det är lämpligt att regeringen överlämnar till den nya myndigheten att närmare överväga inrättandet av en press-pool.

Informationsberedskapen i samhället har byggts ut i väsentlig omfattning sedan UC bildades. Praktiskt taget alla myndigheter har någon form av informationsfunktion. Sveriges Radio AB:s uppgifter på detta område är betydande. Jag anser att det är viktigt att övergripande samordning och rådgivning finns för planeringen av informationsberedskapen. Detta ansvar bör åvila den nya styrelsen för psykologiskt försvar. Samordning av de tekniska beredskapsförberedelserna på detta område bör också åvila styrelsen.

Sveriges Radio AB har i sitt remissyttrande framfört vissa kritiska synpunkter men delar i huvudsak utredningens uppfattning. När det gäller att informera personer med språkliga och andra handikapp finns i dag rikliga hjälpmedel i radio, TV och text-TV. Jag instämmer i utredningens synpunkter men vill framhålla Sveriges Radio AB:s viktiga roll i sammanhanget. Särskilda informationsprogram av olika slag i fred, vid beredskap och i krig kan genom dessa medier spridas till hela befolkningen.

2.7 Regional och lokal nivå

Utredningen anser att man ytterligare behöver utreda och belysa uppgifter, samordningen mellan och fördelningen av ansvaret för informationsverksamhet och övriga psykologiska försvarsåtgärder på den högre regionala nivån. Civilbefälhavarnas och länsstyrelsernas särskilda ansvar – inte minst inom området psykologiskt försvar – konstitueras av att de dels är högsta statsledningens regionala organ, dels träder i regeringens ställe om förbindelserna med riksledningen skulle brytas. Utredningens uppfattning är att tyngdpunkten då det gäller bedömningar och beslut i krig kommer att ligga på den högre regionala nivån (CB) och att denna därför bör stärkas.

Flera remissinstanser tar upp frågan om fördelning m. m. på såväl den högre som lägre regionala nivån. För egen del anser jag att det är viktigt att dessa frågor ytterligare belyses.

Regeringen har genom beslut den 22 september 1983 uppdragit åt försvarets rationaliseringsinstitut att vidareutveckla minst ett sammanhängande alternativt förslag till ledningsstruktur för de civila delarna av totalförsvaret på olika nivåer. Jag förutsätter att frågorna belyses i detta sammanhang så att slutlig ställning kan tas i samband med prövningen av dessa förslag.

2.8 Särskilda frågor

Utredningen har tagit upp frågorna om medverkan av folkrörelserna, arbetsmarknadens parter och invandrarnas organisationer i informationsberedskapen. I utredningens överläggningar med statens arbetsgivarverk, SAF, LO, TCO och SACO/SR har framkommit att ordinarie informationsvägar mycket väl kan kompletteras genom att använda arbetsmarknadens parter för att föra ut ny information till vissa målgrupper. Denna information synes kunna vidarebefordras av informationsorgan som redan i fred är inriktade på att snabbt nå bestämda mottagare regionalt och lokalt.

Detta bekräftas också i de inkomna remissyttrandena. Jag anser det värdefullt att så kan ske.

De cirka en miljon människor i Sverige som helt eller delvis är av utländsk härkomst erbjuder enligt utredningen problem när det gäller möjligheterna att nå fram med information till de många nationaliteter som det rör sig om.

Utredningen föreslår att centrala myndigheter får i uppdrag att undersöka och i stora drag försöka kartlägga vilket informationssamarbete som förekommer på regional och framför allt på lokal nivå mellan invandrarnas organisationer och andra företrädare för dem och t. ex. kommunala invandrarbyråer och informationskontor. Det är enligt min mening naturligt att statliga och kommunala myndigheter inom ramen för sin normala

informationsverksamhet till bl. a. invandrare och andra informationssvaga grupper även informerar om myndighetens och dess verksamhets roll i totalförsvaret under beredskapstillstånd och i krig.

Beträffande folkrörelserna utgår utredningen från att Centralförbundet Folk och Försvar även i fortsättningen blir den samlande organisationen när det gäller att i vidare kretsar sprida information om säkerhetspolitik och totalförsvar inbegripet psykologiskt försvar och informationsberedskap. Jag delar utredningens uppfattning.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla skolans viktiga roll när det gäller att sprida kunskaper om vårt lands säkerhetspolitik och totalförsvar.

När det gäller forskningsfrågorna bör dessa enligt utredningen även i fortsättningen handläggas av försvarets forskningsanstalt (FOA) och den nya myndigheten i nära samverkan. Jag instämmer i denna uppfattning och ser det som väsentligt att FOA, inom ramen för den inriktning av försvarsforskningen som statsmakterna lagt fast, beaktar det psykologiska försvaret i sitt arbete.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen dels föreslår riksdagen att

1. godkänna att en central förvaltningsmyndighet med de uppgifter som jag har angett inrättas fr. o. m. den 1 juli 1985,
2. bemyndiga regeringen att vid den centrala myndigheten för psykologiskt försvar inrätta en ordinarie tjänst för överdirektör med beteckningen Cp.
3. godkänna att myndigheterna beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, statens upplysningscentral och totalförsvarets upplysningsnämnd samtidigt upphör,

dels lämnar riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om

4. ledning och samordning av totalförsvaret inom regeringskansliet,
5. uppgifter och organisation för försvarsrådet och totalförsvarets chefsnämnd,
6. psykologiskt försvar och informationsberedskap.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och ändamål som han har hemställt om.

*Bilaga 1***Nuvarande förhållanden för totalförsvarets ledning och samordning m. m.****1 Ledning och samordning i regeringskansliet av totalförvarsfrågorna**

Genom riksdagsbeslut år 1962 (prop. 1962: 108, SU 101, rskr 244) godkändes en ordning enligt vilken försvarsministern hade att på regeringsnivå i fred samordna totalförvarsfrågorna. För att biträda försvarsministern med denna uppgift inrättades samordningsavdelningen i försvarsdepartementet (Fö/Sam). I fred skulle den utgöra en avdelning i försvarsdepartementet och lyda under försvarsministern samt biträda denne med uppgifter att i fred svara för samordningen av totalförsvaret på regeringsnivå. Vid krig och krigsfara förutsattes avdelningen ställas till statsministerns omedelbara förfogande. Den skulle därvid utgöra embryo till det s. k. statsministerns kansli.

Uppgifter beträffande totalförsvaret, som ansågs kräva särskilda samordningsåtgärder inom Kungl. Maj:ts kansli var budgetarbete, krigsplanläggning och lagstiftning. Att inrikta och följa större totalförvarsövningar och utbildning av riksstyrelsens personal ansågs också vara typiska samordningsuppgifter för försvarsministern.

Samordningsuppgiften har successivt ändrat karaktär bl. a. genom att vissa ytterligare ärenden av betydelse för totalförsvaret successivt under 1960-talet har förts till försvarsdepartementet och att departementsindelningen ändrades den 1 januari 1983.

Syftet med den ändrade departementsindelningen var bl. a. att samordningen av totalförsvaret skall underlättas genom att större delen av totalförvarsfrågorna kan handläggas och samordnas inom försvarsdepartementet. Som konsekvens av den nya ärendefördelningen mellan departementen, har försvarsdepartementets organisation förändrats. Samordningsavdelningen har utgått ur departementets organisation. En ny enhet för civilt totalförsvär har bildats. Vid denna enhet handläggs de civila totalförvarsfrågor som faller inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, men också samordning av totalförvarsfrågorna på regeringsnivå och beredskapsfrågor för regeringskansliet.

2 Försvarsrådet

Samtidigt med samordningsavdelningen i försvarsdepartementet inrättades försvarsrådet enligt regeringens beslut den 26 juli 1962. I beslutet anges att försvarsrådet skulle utgöra ett forum för ömsesidig orientering mellan regeringen och cheferna för vissa av totalförsvarets centrala myndigheter.

Ur de motiv för rådets inrättande som anfördes, kan väsentligen två uppgifter för försvarsrådet härledas, nämligen att

dels överlägga om frågor rörande totalförsvarets målsättning och avvägning samt frågor av "kontroversiell karaktär",

dels att – i vissa kritiska lägen då regeringen kan ha behov av att få en samlad bild av beredskapsläget inom totalförsvaret – diskutera eventuella beredskapshöjningar.

Försvarsrådet har under senare år sammanträtt i medeltal 3 gånger/år.

3 Totalförsvarets chefsnämnd

Ett ytterligare led i 1962 års samordningsreform var att inrätta totalförsvarets chefsnämnd.

Enligt sin instruktion (SFS 1962: 536, ändrad 1980: 1044) skall nämnden "i fred verka för samordning av de centrala myndigheternas verksamhet på totalförsvarets område". Det åligger nämnden särskilt att "följa utvecklingen inom och utom landet på områden av betydelse för totalförsvaret och att därvid ägna uppmärksamhet åt frågor, som kräva samordnande åtgärder".

Som ledamöter i nämnden ingår överbefälhavaren, chefen för försvarsstaben, kabinettsssekreteraren, rikspolischefen, cheferna för civilförsvarsstyrelsen, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, socialstyrelsen, postverket, televerket, transportrådet, statens vattenfallsverk, statens jordbruksnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för ekonomiskt försvar, verkställande direktören i Sveriges Radio AB samt en civilbefälhavare som utses särskilt av regeringen.

Regeringen utser en av ledamöterna att vara ordförande. Nämnden utser inom sig vice ordförande. Som sekreterare i nämnden tjänstgjorde t. o. m. år 1982 chefen för samordningsavdelningen i försvarsdepartementet samt därefter chefen för enheten för civilt totalförsvar inom departementet.

Totalförsvarets chefsnämnd har sedan sin tillkomst sammanträtt fyra till sex gånger om året. De ärenden som har behandlats är av vitt skiftande karaktär.

Chefsnämnden har tillkallat två särskilda beredningsorgan, nämligen

- år 1963 Totalförsvarets teleberedning (TTB) med uppgift att samordna anskaffning och utbyggnad av sambandsnät liksom i övrigt behandla gemensamma samordningsfrågor
- år 1975 Totalförsvarets beredning för samordning av vissa länsstyrelsefrågor (TBSL) med uppgift att samordna och prioritera de centrala totalförsvarsmyndigheternas anvisningar till länsstyrelserna främst avseende de senares verksamhetsplanering.

Sammanfattning av utredningens om totalförsvarets samordning överväganden och förslag

Utredaren sammanfattar sitt betänkande enligt följande:

Utredningsuppdraget, som gavs den 16 september 1982, omfattar väsentligen fyra huvuduppgifter, nämligen

- att se över formerna för samordning av totalförvarsfrågorna inom regeringskansliet och i samband därmed överväga uppgifter och arbetsformer för försvarsdepartementets samordningsavdelning,
- att pröva försvarsrådets roll, sammansättning och arbetsformer,
- att pröva totalförsvarets chefsnämnds roll, sammansättning och arbetsformer samt
- att utvärdera och överväga ordningen för beredning av underrättelseinformation m.m. inom regeringskansliet.

En självklar utgångspunkt när man skall utreda totalförsvarets ledning och samordning är att klarlägga vad som menas med begreppet "totalförsvaret".

Totalförsvarets huvuddelar har traditionellt ansetts vara försvarsmakten, civilförsvaret, ekonomiska försvaret, psykologiska försvaret och övrigt totalförsvär. I övrigt totalförsvär ingår bl. a. säkerhetspolisen, vissa ledningsfunktioner samt hälso- och sjukvård i krig.

1978 års försvarskommitté tog i sitt betänkande Säkerhetspolitiken och totalförsvaret (Ds Fö 1981: 1) bl. a. upp frågan om vad som menas med totalförsvaret. Kommittén konstaterade att framtida krig och kriser kommer att på olika sätt beröra hela samhället och hela befolkningen. Med begreppet totalförsvär bör därför inte avses någon organisation utan en sammanfattning av alla de åtgärder som är nödvändiga för att förbereda landets försvar mot yttre hot och samhällets omställning till kris- eller krigsförhållanden. I sådana situationer omfattar totalförsvaret strängt taget hela det omställda samhället.

I den svåra situation som råder då samhället skall ställas om för kris eller krig måste ändringar i ledningsförhållanden, organisation och arbetssätt undvikas så långt som möjligt. Grundläggande för försvarsplaneringen bör därför vara att ett ansvar i fred för någon samhällsfunktion, som skall upprätthållas under kriser och krig, skall behållas i sådana situationer och vara förenat med ett ansvar för att erforderliga beredskapsåtgärder vidtas.

Grundprincipen för verksamheten inom vårt totalförsvär – att den som ansvarar för och leder en funktion/verksamhet i fred också skall svara för denna funktion/verksamhet i krig och för att krigsverksamheten förbereds – ställer särskilda krav på samordningen av totalförsvaret. För att beredskapsuppgifterna inte skall prioriteras ned i förhållande till fredsuppgifterna hos ansvarig myndighet måste samordningen utövas aktivt och uppsökande.

En väsentlig del av samordningen är därför att göra myndigheter (och organisationer) medvetna om beredskapsfrågorna och stimulera till att beredskapsaspekterna fortlöpande beaktas i det fredstida arbetet.

Att samordna en verksamhet mellan flera parter är en svår uppgift. Den kan inte beskrivas endast genom att förteckna ett antal arbetsuppgifter. Uppgiften innebär i stor utsträckning att stimulera andra att medverka i arbetet mot ett samordnat mål. Sådan stimulans åstadkoms inte genom "diktat" eller skriftliga anvisningar. Syftet nås bäst genom att man intar en "utåtriktad samverkans-attityd" och tidigt "fångar upp" samordningsbehov. I *kapitel 2* av detta betänkande redovisar jag några allmänna synpunkter på denna fråga.

I *kapitel 3* redovisas några utländska erfarenheter. Konstitution och förvaltningstradition varierar i andra länder och avviker i många fall från våra svenska förhållanden. Det är därför svårt att dra entydiga slutsatser för svensk del av de utländska förebilderna.

Studierna av det utländska materialet har dock gett några värdefulla aspekter på problemen.

Ett av syftena med departementsreformen den 1 januari 1983 var att underlätta samordningen av totalförsvaret inom regeringskansliet genom att föra större delen av totalförvarsfrågorna till försvarsdepartementet. Det är ännu för tidigt att uttala sig om detta syfte har uppnåtts eller inte. Även om flera tunga totalförvarsfrågor nu är förda till försvarsdepartementet så ligger det fortfarande kvar totalförvarsuppgifter på praktiskt taget samtliga departement vilket innebär att ett samordningsbehov alltså jämt föreligger.

Genom att huvuddelen av totalförvarsärendena nu handläggs inom försvarsdepartementet finns risk för att samordningen mellan krigsverksamheten och den fredstida verksamhet som bildar dess bas försvåras. Vidare kan lätt känslan av ansvar och förståelse för försvarsfrågor minska inom övriga departement. Det måste därför skapas möjligheter och garantier så att detta inte sker.

Dessa frågor behandlas i *kapitel 4* varvid administrativ beredskap, planerings- och budgetarbete, krigsplanläggning samt utbildning och övningar berörs. Jag lämnar inga förslag till organisatoriska förändringar men föreslår att statsrådsberedningens anvisningar för gemensam beredning av ärenden inom regeringskansliet kompletteras med en förteckning över sådana ärenden som andra departement skall bereda gemensamt med försvarsdepartementet.

I *kapitel 5* behandlas frågor rörande beredning av underrättelseinformation och krisledning inom regeringskansliet. Sedan några år tillbaka finns en informell samrådsgrupp under ledning av kabinetssekreteraren. I gruppen ingår också statssekreterarna i statsrådsberedningen och försvarsdepartementet, tjänstemän i justitie-, utrikes- och försvarsdepartementen samt chefen för försvarsstaben och chefen för rikspolisstyrelsens säker-

hetsavdelning. Gruppen sammanträder regelbundet. Vid mötena har tidigare förts minnesanteckningar som av uppenbara skäl är starkt sekretessbelagda.

De intervjuer som jag har genomfört visar entydigt att deltagarna i den nämnda gruppen anser att den fungerar mycket väl. Jag har haft tillfälle att ta del av gruppens minnesanteckningar och därvid fått det bestämda intrycket att den väl fyller funktionen som "underrättelseberedning". Det finns därför ingen anledning att föreslå ytterligare organisatoriska åtgärder i detta hänseende.

Den informella samrådsgruppen under kabinetssekreterarens ledning utgör även ett bra embryo till en "krisstab" inom regeringskansliet. Den kan, beroende på den aktuella krissituationens karaktär, utökas med specialister inom skilda områden, t. ex. folkrätt.

Varje kris är unik och kräver sin speciella handläggning. Det finns därför starka skäl för att inte i förtid binda regeringen och regeringskansliet vid ett visst handlingsmönster och vissa rutiner som i det konkreta fallet kan visa sig olämpliga eller t. o. m. omöjliga att genomföra ett snabbt och kraftfullt agerande. Jag anser därför att någon fast organiserad "krisledning" inte bör inrättas i regeringskansliet. Vid sidan av den nämnda informella samrådsgruppen finns också andra organ i vilka överläggningar kan ske i olika krissituationer. Ett sådant är försvarsrådet. Utrikesnämnden spelar givetvis också en betydelsefull roll i dessa sammanhang.

Vid sidan av rent organisatoriska åtgärder finns ett annat, effektivt medel att höja regeringskansliets beredskap inför kriser av olika slag. Enkla spel eller övningar där man mot bakgrund av ett scenario studerar vilka åtgärder som bör vidtas ger dels deltagarna en kunskap om hur sådana kriser kan handläggas, dels underlag för andra förberedelser. Sådana spel och övningar bör anordnas allt emellanåt inom regeringskansliet.

I ett avseende syns beredskapen att hantera en kris inom regeringskansliet inte vara tillfredsställande, nämligen i fråga om ledningslokaler och sambandsutrustning. Det arbete som har inletts med att inrätta "krisledningsrum" i statsrådsberedningen och försvarsdepartementet bör fullföljas. I en krissituation är det nödvändigt att regeringskansliet har tillgång till snabba och säkra förbindelser inom sig, med underställda myndigheter och med t. ex. statsråd som befinner sig på annan ort. De tekniska förutsättningarna för att lösa dessa frågor finns och kostnaderna är rimliga. Jag föreslår att åtgärder snarast vidtas i detta hänseende.

Jag har funnit att bl. a. departementsreformen i januari 1983 och erfarenheterna från vissa övningar motiverar att regeringskansliets krigsorganisation ses över. Denna fråga ligger dock utanför mitt utredningsuppdrag. Enligt vad jag har inhämtat har en översyn påbörjats. Det är angeläget att detta arbete fullföljs snarast.

Försvarsrådet, som behandlas i *kapitel 6*, inrättades år 1962 med uppgift att utgöra ett forum för ömsesidig orientering mellan regeringen och che-

ferna för de ledande centrala myndigheterna inom totalförsvaret. Det avsågs utgöra ett överläggningsorgan

dels avseende frågor rörande totalförsvarets målsättning och avvägning samt frågor av "kontroversiell karaktär",

dels i vissa kritiska lägen då regeringen kan ha behov av att få en samlad bild av beredskapsläget inom totalförsvaret och diskutera eventuella beredskapshöjningar.

Vissa av de frågor, som avsågs bli behandlade i försvarsrådet, diskuteras och övervägs numera i andra fora och i andra former. Inte minst har utvecklingen under 1970-talet inneburit att frågor om totalförsvarets målsättning och avvägning övervägs inom de parlamentariska försvarsutredningarna och i samband med de regelbundet återkommande "totalförsvarsbesluten". Även av andra skäl har ändamålsenligheten med försvarsrådet i nuvarande form ifrågasatts.

Totalförsvaret är en betydelsefull del av samhället och skall enligt uttalanden i samband med flera försvarsbeslut ses "som en angelägenhet för hela folket". Kostnaderna för totalförsvaret utgör en inte oväsentlig del i statsbudgeten. Enligt regeringens och försvarsutskottets uttalanden i samband med det senaste försvarsbeslutet bör större hänsyn än hittills tas till beredskapsfrågorna i den fredstida samhällsplaneringen. Dessa förhållanden motiverar att alla eller åtminstone de flesta regeringsledamöterna någon gång under ett år får en samlad redovisning av aktuella totalförsvarsfrågor. Det gäller i särskilt hög grad de regeringsledamöter som inte har dessa frågor som primäruppgift och därför inte dagligen berörs av dem.

I kritiska lägen kan behövas gemensamma överläggningar mellan regeringen och berörda verkschefer. Det torde i sådana lägen vara en betydande styrka om regeringsledamöterna och verkscheferna haft möjlighet att under lugnare förhållanden lära känna varandra och skapa sig en gemensam uppfattning om totalförsvarets beredskap, styrka och svagheter. Fredstida information och överläggningar mellan regering och berörda verkschefer har således ett stort beredskapsvärde.

Ett sådant informationsutbyte kan ske i skilda former. Man kan tänka sig att det sker i form av en allmän beredning till vilken verkscheferna kallas. Emellertid har begreppet "försvarsråd" numera fått en viss hävd. Liknande organ med motsvarande benämning finns i ett antal andra länder. Jag anser därför att benämningen som sådan alltså bör finnas kvar.

Någon väsentligt ändrad sammansättning av försvarsrådet föreslås inte. Däremot föreslås att kabinetssekreteraren samt den statssekreterare i statsrådsberedningen som handhar säkerhetsfrågor och statssekreteraren i försvarsdepartementet bör delta i försvarsrådets sammanträden. Vidare föreslås att statssekreteraren i försvarsdepartementet tjänstgör som sekreterare i rådet.

I kapitel 7 behandlas samordningen av totalförsvaret på central nivå samt uppgifter m.m. för totalförsvarets chefsnämnd.

På central nivå är det ett mycket stort antal myndigheter, affärsverk och icke-statliga organisationer som handlägger totalförsvarsfrågor. Detta förhållande är en naturlig konsekvens av den grundtanke som gäller för totalförsvarets uppbyggnad. I den svåra situation som uppstår då samhället skall ställas om för kris eller krig måste ändringar i ledningsförhållanden, organisation och arbetssätt undvikas så långt som det är möjligt. Tanken på att ta bort beredskapsuppgifterna från de funktionellt ansvariga myndigheterna och lägga dem hos någon särskild beredskapsmyndighet – att inrätta en "civil överbefälhavare och försvarsstab" – avvisas därför. Det finns i stället starka skäl för att i högre grad än för närvarande försöka få beredskapsaspekterna beaktade i den fredstida samhällsplaneringen och hos de myndigheter som har ansvar för skilda samhällsfunktioner.

Tillämpningen av detta synsätt reser emellertid krav på dels samordning av beredskapsförberedelserna, dels att någon tar på sig uppgiften att erinra berörda myndigheter etc. om betydelsen av beredskapsförberedelserna, dvs. utövar en stimulerande och pådrivande roll. Det är nämligen naturligt att beredskapsfrågorna glöms bort vid handläggning av de primära, fredstida arbetsuppgifterna. Totalförsvarets chefsnämnd har betydelsefulla uppgifter därvidlag och bör finnas kvar.

I kapitlet diskuteras vidare chefsnämndens arbetsuppgifter och arbetsformer. Härvid föreslås att nämnden skall ta på sig en mer aktiv och utåtriktad roll än vad som varit fallit hittills. Nämnden bör dock inte ges befogenhet att utfärda direktiv och anvisningar till berörda myndigheter. Den nödvändiga samordningen bör åstadkommas genom överläggningar och en förtroendefull samverkan. Jag anser även att nämnden i vissa fall efter beredning kan utfärda rekommendationer till berörda myndigheter. Självfallet kan nämnden, när så är befogat, också avge förslag m. m. till regeringen.

Någon ändring av nämndens sammansättning föreslås inte. Däremot rekommenderar jag att nämnden i större utsträckning än hittills utnyttjar möjligheten att kalla eller inbjuda representanter för utanförstående myndigheter att delta i nämndens överläggningar. Det kan också vara lämpligt att framstående företrädare för näringsliv och arbetsmarknad inbjuds till nämndens sammanträden när frågor som berör dem diskuteras.

En fråga som har övervägts särskilt gäller sekretariatsfunktionen åt chefsnämnden. Här föreslås att en tjänst som heltidsarbetande kanslichef, administrativt och lokalmässigt knuten till försvarsdepartementet, inrättas.

Sammanställning av remissyttranden över utredningen om totalförsvarets samordning

Efter remiss har yttranden över betänkandet Totalförsvarets samordning avgetts av rikspolisstyrelsen, överbefälhavaren, civilförsvarsstyrelsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, civilbefälhavaren i Östra civilområdet, socialstyrelsen, postverket, televerket, statens järnvägar, transportrådet, statens jordbruksnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen, statens lantmäteriverk, statens vattenfallsverk, länsstyrelsen i Uppsala län och Sveriges Radio AB.

De förslag som läggs fram av utredningen om totalförsvarets ledning i regeringskansliet godtas i stort sett av remissinstanserna. En del remissinstanser har dock smärre invändningar mot förslagen och andra har synpunkter. Dessa redovisas i det följande.

1 Samordning av totalförsvaret på regeringsnivå

De myndigheter som yttrat sig över förslagen och synpunkterna om hur ledningen och samordningen på regeringsnivå bör bedrivas har nästan helt samma uppfattning som utredningen. Några synpunkter finns dock.

Civilförsvarsstyrelsen t.ex. instämmer i de allmänna utgångspunkter som redovisas men påpekar att samordningsproblemen på regional nivå endast berörs i ringa grad. Ett kvarstående problem efter departementsreformen 1983 upplever civilförsvarsstyrelsen just på regional nivå där länsstyrelsernas försvarsenheter anses ha bristande resurser. För att komma tillrätta med detta och få en riktig avvägning bör dessa enheter finansieras över fjärde huvudtiteln. Enheterna bör även ses över enligt civilförsvarsstyrelsen.

Även *överstyrelsen för ekonomiskt försvar* delar utredningens beskrivning och förslag beträffande samordningsuppgiften. Överstyrelsen betonar betydelsen av samordning och anser att också kontrollen av beredskapen är en samordningsuppgift. Det föreligger ett behov av kostnadsredovisning av de civila myndigheternas beredskapsverksamhet och överstyrelsen anser att det kan vara en fördel med ekonomiska ramar. Liksom utredningen upplever överstyrelsen att det fortfarande finns gränsdragningsproblem mellan försvarsdepartementet och övriga fackdepartement som bör utredas.

Civilbefälhavaren i Östra civilområdet delar även han synen på betydelse och innehåll beträffande begreppet samordning men anser inte att perspektiv- och programplaner är de dominerande medlen för samordning. Detta gäller endast den framtida resursproduktionen. Utbildning, övningar

och planering är på den regionala nivån viktigast. Civilbefälhavaren instämmer i att angivna sätt att lösa samordningsuppgifter är rätt men påpekar att det ankommer på regeringen att samordna beredskapsverksamheten även gentemot civilbefälhavarna och inte bara mot de centrala myndigheterna. Han anser vidare att regeringskansliets "operativa" samordningsverksamhet mot civilbefälhavarna inte behandlats tillräckligt. Slutligen trycker han på det nödvändiga i att förstärka civilbefälhavarkanslierna.

Socialstyrelsen anser att de viktigaste faktorerna i totalförsvarets samordning är väl belysta och att förslagen är väl grundade. Utredningens krav på samordning anses vidare vara riktiga. Socialstyrelsen tycker också att det förefaller rimligt att upprätta en lista på verksamhet och anslag som måste vara föremål för gemensam beredning.

Någon totalförsvarsram vill inte socialstyrelsen ha men anser att den ekonomiska planeringen för totalförsvaret måste samordnas.

Postverket ställer sig bakom uppfattningen och förslagen beträffande samordning. Verket trycker särskilt på att en väsentlig del av samordningen är att göra myndigheterna och organisationerna medvetna om beredskapsaspekten. Denna måste dessutom beaktas på ett tidigt stadium.

Statens järnvägar anser för sin del att det bör finnas en samordnande enhet inom regeringskansliet som har en uppföljande och pådrivande roll och dit myndigheter kan vända sig i totalförvarsfrågor.

Jordbruksnämnden, som helt instämmer i de synpunkter och förslag som redovisats, understryker vikten av att inte känslan av ansvar och förståelse minskar inom övriga departement efter departementsreformen 1983.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) framhåller att utredningen ger en god bild av totalförsvarets lednings- och samordningsproblem på högsta och central nivå. AMS ställer sig i stort bakom de konstateranden och överväganden som görs och de förslag utredningen lagt fram. Styrelsen trycker på att ett fackdepartements ansvar i fred bör åvila departementet även i krig, men att en stark samordningsfunktion behövs samtidigt. Ett förverkligande av förslaget beträffande en lista på verksamheten och anslag där totalförvarsaspekten särskilt skall beaktas och där gemensam beredning skall ske tror AMS snabbt kan förbättra nuvarande situation.

Ledning och samordning av lantmäteriet under beredskap och i krig försvåras enligt *lantmäteriverket* genom att verksamheten är delad på två departement i fred. Känslan av ansvar och förståelse för totalförvarsärenden kan efter departementsreformen 1983 förutom inom försvarsdepartementet lätt minska inom övriga departement. Lantmäteriverket tror dock att detta kan motverkas genom ett ökat engagemang i beredskapskontroller, deltagande i övningar etc. Försvarsdepartementet eller en samordningsenhet vid överstyrelsen för ekonomiskt försvar bör samordna verksamheten effektivare än idag t.ex. på samma sätt som civilförvars-

mi anser lantmäteriverket att resurserna för beredskapsplanering är otillräckliga och att detta ger brister. Någon ekonomisk totalförsvarssram bör inte ifrågakomma förutsatt att försvarsdepartementet i de övergripande avvägningsresonemangen beaktar konsekvenserna av de årliga tvåprocentiga minskningsmålen.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att nuvarande samordning på central nivå är oklar och att de ursprungliga intentionerna i prop. 1962: 108 istället bör fullföljas. Detta innebär bl.a. att en samordningsavdelning ånyo bör inrättas, att denna placeras inom statsrådsberedningen och att dess chef skall vara på statssekreterarnivå. Samordning av fackdepartementens verksamhet i totalförsvarssammanhang bör ske i denna samordningsavdelning. En närmare knytning mellan samordningsavdelningen och sekretariatet för säkerhetspolitik och långsiktsplanering i försvarsdepartementet bör också övervägas. Den nuvarande organisationen med en stark knytning till försvarsdepartementet försvårar enligt länsstyrelsen arbetet för regionala och lokala myndigheter/organ.

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att varje departement själv bör känna ansvar för beredskapsuppgifterna. Ett budgetansvar bör vidare kopplas till ett operativt ansvar. Någonting som för närvarande enligt länsstyrelsen är försummat i sammanhanget är den viktiga räddningstjänsten.

Sveriges Radio AB ansluter sig i allt väsentligt till utredningens förslag och delar synpunkterna. Sveriges Radio konstaterar dock att det tidigare traditionella tänkandet beträffande totalförsvaret inte alltid varit till fördel för funktionen rundradio. Beredskapsaspekten måste beaktas i samhällsplaneringen även om detta är svårt. Enligt Sveriges Radio måste det deklarerats i direktiven för planläggning att beredskapsaspekten skall beaktas. Beträffande ekonomin anser Sveriges Radio att en finansiering via anslag är bäst. Nuvarande modell med avgiftsmedel har dock fungerat tillfredsställande.

2 Försvarsrådet

Utredningens förslag och synpunkter beträffande försvarsrådet har bemötts positivt av remissinstanserna. Flera har uttryckligen framfört att de stöder utredningens förslag. Några synpunkter redovisas dock.

Rikspolisstyrelsen säger sig vara medveten om den kritik som riktats mot försvarsrådet, men anser att det senaste årets sammankomster inneburit en återgång till ursprungligen avsedd ordning.

Socialstyrelsen anser att utredningens förslag om att försvarsrådet skall finnas kvar är bra. Styrelsen framför att även förslagen beträffande sammansättning och sammanträdesfrekvens är bra. Mot bakgrund av övningserfarenheter anser dock socialstyrelsen, till skillnad mot utredningen, att någon form av försvarsråd också bör finnas under beredskap och i krig.

Arbetsmarknadsstyrelsen säger för sin del att försvarsrådet har en viktig funktion och framhåller att det är viktigt att en så stor del som möjligt av regeringen bör delta i rådets sammanträden.

Länsstyrelsen i Uppsala län instämmer i förslagen beträffande försvarsrådet, men anser att chefen för en återinrättad samordningsavdelning bör vara sekreterare i rådet. Länsstyrelsen framför att det är av intresse att få löpande och fyllig information från försvarsrådets sammanträden. I dagens läge nås inte länsstyrelsen av någon information från dessa möten.

Sveriges Radio AB har synpunkter på försvarsrådets sammansättning och anser att chefen för Sveriges Radio bör adjungeras till rådets sammanträden.

3 Totalförsvarets chefsnämnd

Förslag och synpunkter från utredningen beträffande totalförsvarets chefsnämnd stöds av remissinstanserna. En del synpunkter lämnas emellertid.

Beträffande chefsnämnden framför *rikspolisstyrelsen* att den inte har några förslag till ändringar av verksamheten och endast vill stödja förslaget om inrättande av en tjänst som kanslichef.

Överbefälhavaren biträder de i betänkandet framförda förslagen och bifogar yttrande från *försvarets forskningsanstalt*. Forskningsanstalten instämmer för sin del i utredningens bedömning beträffande chefsnämndens roll i försvarsforskningssammanhang.

Civilt försvarsstyrelsen biträder utredningens förslag beträffande chefsnämnden. Enligt styrelsens mening kan vissa fördelar uppnås om en heltidstjänst som kanslichef vid nämnden inrättas. Av praktiska skäl bör dock försvarsdepartementets representation i nämnden säkras. Detta uppnås antingen genom att chefen för försvarsdepartementets enhet för civilt totalförsvär även fortsättningsvis är sekreterare i nämnden eller att statssekreteraren i försvarsdepartementet ingår som ledamot.

Även *överstyrelsen för ekonomiskt försvar* biträder den inriktning av chefsnämnden som utredningen föreslagit och tillstyrker att en tjänst som kanslichef vid nämnden inrättas.

Utredningens förslag avseende chefsnämnden anser *socialstyrelsen* vara i överensstämmelse med styrelsens uppfattning. Styrelsen anser dock att chefsnämnden i någon form bör finnas under beredskap och i krig. Denna åsikt grundas på färsk övningserfarenheter.

Postverket biträder förslagen beträffande chefsnämnden. Verket trycker även på att chefsnämnden bör utforma rekommendationer inom övergripande områden som t. ex. skydd mot ABC-stridsmedel etc. och därvid ange en mer konkret beskrivning av ambitionsnivån.

Även *arbetsmarknadsstyrelsen* biträder utredningens förslag, särskilt det att till chefsnämnden inbjuda utanförstående myndigheter, näringsliv och arbetsmarknadens parter.

Enligt *lantmäteriverket* bör myndighetsvisa redovisningar av beredskapsläget även fortsättningsvis ske i chefsnämnden alternativt i försvarsdepartementet i närvaro av bl. a. resp. huvuddepartement. Verkets generaldirektör föreslås ingå i chefsnämnden. Alternativet med en systematiserad inbjudan eller kallelse till en större utanförstående krets av myndigheter kan dock också tänkas.

Länsstyrelsen i Uppsala län instämmer i förslagen beträffande chefsnämnden men anser att chefen för en återinrättad samordningsavdelning bör vara sekreterare. Länsstyrelsen tar också, liksom beträffande försvarsrådet, upp att information från nämndens sammanträden bör lämnas till länsstyrelserna. Chefsnämndens beredningsorgan TBSL anser länsstyrelsen inte ha lyckats så bra med sin samordningsuppgift. En ökad uppmärksamhet bör ägnas åt detta. Länsstyrelsen anser vidare, liksom utredningen, att beredningsorganen under chefsnämnden bör redovisa minst en gång per år till sin huvudman.

Sveriges Radio AB framför att det är viktigt att chefsnämnden även i fortsättningen känner ett ansvar för den prioritering beträffande myndighetsinformation som kan bli nödvändig vid beredskapshöjningar inom totalförsvaret. Denna framgår av den s. k. samfällda planen. Det finns enligt Sveriges Radio anledning att omarbета denna plan.

Nuvarande organisation m. m. för psykologiskt försvar och informationsberedskap

1 Regeringen och regeringskansliet

Regeringen och regeringskansliet har under senare år alltmer uppmärksammat det psykologiska försvarets verksamhet och informationsberedskapsfrågorna. Detta framkom bl. a. vid en totalförsvarsövning år 1979 med regeringskansliet.

Ärenden om totalförsvaret bereds inom flera departement, men försvarsministern har ålagts att under statsministern samordna totalförsvarsärendena. För allmänna frågor om samordning mellan totalförsvarets olika grenar finns en särskild enhet inom försvarsdepartementet, enheten för civilt totalförsvar (CT).

I statsrådsberedningen finns en pressekreterare och i varje departement en eller flera informationssekreterare. I utrikesdepartementet finns dessutom en press- och informationsenhet och i utrikesrepresentationen pressråd och pressattachéer vid ett stort antal utlandsmyndigheter. I regeringskansliets krigsorganisation ingår en informationsenhet i statsministerns kansli.

Regeringen utsåg i september år 1982 en särskild utredare med uppgift att utreda ledning och samordning av totalförsvaret inom regeringskansliet.

1.1 Utrikesdepartementets press- och informationsenhet

Press- och informationsenheten är språkrör för regeringens utrikespolitik och svarar för förbindelserna med svenska och utländska massmedier. Enheten leder kultur- och pressattachéernas verksamhet.

Till enhetens uppgifter hör också frågor angående den allmänna informationsverksamheten i utlandet om Sverige.

Press- och informationsenheten svarar efter beslut av statsmakterna för medel till Svenska institutet och Sveriges Radios utlandsprogram.

2 Centrala organ

2.1 Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (Instr. SFS 1980: 601)

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (BN) inrättades som ett resultat av riksdagens beslut år 1954 till följd av prop. 1954: 162. Nämnden hör till försvarsdepartementet.

Nämnden är central myndighet i fred för den psykologiska försvarsberedskapen. Nämnden skall leda och samordna planläggningen av landets

psykologiska försvar och, i den mån det inte ankommer på andra organ, själv ombesörja att behövliga förberedelser vidtas.

Nämnden består av en ordförande, en kanslichef och minst tolv och högst femton andra ledamöter. Kanslichefen, som tillsätts av regeringen, är chef för nämnden. Övriga ledamöter förordnas av regeringen på högst tre år.

Ledamöterna representerar f. n. följande organisationer m. m.: UD, ÖB, civilförsvarsstyrelsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, universiteten, Sveriges radio, LO, centralförbundet Folk och försvar, Kooperativa förbundet, TT, Publicistklubben, Tidningsutgivareföreningen, pressen, centerpartiet och moderata samlingspartiet.

Nämnden har ett kansli, i vilket förutom kanslichefen åtta personer är anställda.

Vid krig eller krigsfara organiseras statens upplysningscentral (UC), som närmast under regeringen leder det psykologiska försvaret.

I fred ligger tyngdpunkten i BN:s verksamhet på planläggning, utbildning och forskning. I sin programplan för budgetåren 1983/84 – 1987/88 föreslår nämnden att planlägningsarbetet bl. a. skall omfatta successiv revidering och anpassning av UC:s organisation, samordning av planläggningen för det psykologiska försvaret på central och olika regionala nivåer samt medverkan vid revidering av kommunernas planläggning av informationsverksamheten i kris och krig.

Utbildningen skall omfatta samövning med och information till det psykologiska försvarets personal om totalförsvaret.

Under programplanperioden avser BN att ge sin forskningsverksamhet en mera operationell inriktning än hittills. Forskningen berör områdena masskommunikation, opinion, psykologiskt försvar och psykologisk krigsföring.

2.2 Statens upplysningscentral (Instr. SFS 1967: 602)

Statens upplysningscentral (UC) träder i verksamhet först då beredskapslarm ges eller om regeringen annars bestämmer det. Upplysningscentralen leder då närmast under regeringen det psykologiska försvaret.

UC har till huvudsaklig uppgift att bevara och stärka befolkningens försvarsvilja och motståndanda genom att leda, samordna och bedriva upplysningsverksamhet inom landet och att positivt påverka utländsk opinion. Det åligger vidare UC att genom samarbete med massmedierna verka för att allmänheten får sanna och fullständiga upplysningar om totalförsvaret och andra förhållanden i ett krisläge.

UC skall bistå myndigheter, organisationer och massmedier med upplysningar, råd och anvisningar i frågor som rör UC:s verksamhetsområde.

I fråga om upplysningsverksamhet till utlandet skall UC samarbeta med UD.

De i UC:s organisation upptagna informations- respektive pressråden har till uppgift att vara rådgivande organ respektive att främja förbindelserna med pressen.

2.3 Totalförsvarets upplysningsnämnd (Instr. SFS 1975: 892)¹

Totalförsvarets upplysningsnämnd (TUN) bildades år 1962 på förslag av en statlig utredning (SOU 1961: 18) och genom beslut av statsmakterna (prop. 1962: 62, rskr 1962: 171). Nämnden inrättades direkt under regeringen för att främja upplysningen om totalförsvaret och för att samordna upplysningsverksamheten för totalförsvarets myndigheter. TUN har endast fredstida uppgifter. I krig övertas dess verksamhet av det psykologiska försvaret.

TUN har nio ledamöter med personliga suppleanter som förordnas av regeringen. Ordförande och vice ordförande utses av regeringen. Ledamöter och suppleanter representerar riksdagspartier, folkrörelser, massmedier och myndigheter. Nämnden har sedan år 1979 en heltidsanställd sekreterare.

TUN skall opartiskt informera om vår säkerhetspolitik och vårt totalförsvår såsom de utformas av statsmakterna. Genom kontakter med olika myndigheter, bl. a. invandrarverket, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, försöker nämnden aktivera informationen om säkerhetspolitik, totalförsvår och pliktlagar. Nämnden svarar för annonsen "Om kriget kommer" i landets telefonkataloger.

2.4 Försvarsrådet

Försvarsrådet, som inrättades år 1962, verkar i fred för överläggningar och ömsesidig information mellan regeringen och de centrala myndigheterna i frågor av betydelse för samordningen på totalförsvarets område.

Ordförande i försvarsrådet är statsministern eller vid förfall för denne, chefen för försvarsdepartementet. Övriga ledamöter av regeringen ingår enligt statsministerns bestämmande. I försvarsrådet ingår dessutom överbefälhavaren, cheferna för försvarsstaben, rikspolisstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, socialstyrelsen, televerket, statens jordbruksnämnd, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen och transportrådet. I övrigt deltar ordföranden i beredskapsnämnden för psykologiskt försvar samt en civilbefälhavare.

Sekreterare i försvarsrådet är chefen för enheten för civilt totalförsvår i försvarsdepartementet.

¹ Ändrad SFS 1983: 482 innebärande bl. a. att TUN består av 18 ledamöter utan suppleanter samt att TUN inom sig utser en vice ordförande. Vidare skall TUN främja upplysningen om säkerhetspolitiken och totalförsvaret. Detta har bl. a. inneburit att TUN på regeringens uppdrag utsänder en skrift om säkerhetspolitik, totalförsvår och pliktlagar till alla ungdomar som under året fyller 17 år.

2.5 Totalförsvarets chefsnämnd

Chefsnämnden, som likaledes inrättades år 1962, verkar i fred för att samordna de centrala myndigheternas verksamhet inom totalförsvaret.

Ordförande i totalförsvarets chefsnämnd utses av regeringen. För närvarande är det överbefälhavaren. I övrigt ingår cheferna för samma myndigheter som nämnts ovan som ingående i försvarsrådet.

I totalförsvarets chefsnämnd ingår dessutom kabinetssekreteraren i UD och cheferna för postverket, statens vattenfallsverk samt verkställande direktören i Sveriges Radio AB.

Sekreterare i totalförsvarets chefsnämnd är chefen för enheten för civilt totalförsvär i försvarsdepartementet.

2.6 Sveriges Radio AB

Sveriges Radio AB (SR) med dotterbolag utgör i krig en sammanhållen enhet direkt under regeringen.

SR skall i programverksamheten i krig i största möjliga utsträckning följa de regler som gäller i fred.

Förberedelser vidtas i fred för att i krig kunna sända riksprogram samt regional- och länsprogram i radio och TV.

2.7 Försvarsstabens informationsavdelning

Försvarsstabens informationsavdelning (Fst/Info) ingår som en självständig organisationsenhet i försvarsstaben.

Fst/Info består förutom av chefen för informationsavdelningen av tre detaljer med huvuduppgifter inom områdena försvarsupplysning, presstjänst och psykologiskt försvar.

Inom upplysningsdetaljen handläggs ärenden som rör försvarsupplysning såväl inom som utom försvarsmakten.

Pressdetaljen ansvarar bl. a. för överbefälhavarens presstjänst.

Inom psykförsvarsdetaljen utarbetas förslag till uppgifter och organisation m.m. för den del av det psykologiska försvaret som ligger inom överbefälhavarens ansvarsområde.

2.8 Centraförbundet Folk och Försvar (CFF)

CFF bildades år 1940 som ett samverkansorgan mellan allmänheten och totalförsvaret. CFF är en partipolitisk obunden sammanslutning av riksorganisationer. Bland dessa organisationer kan nämnas LO, SAF, TCO, SACO/SR, LRF och KF, försvarets frivilligorganisationer, de politiska ungdomsorganisationerna samt vissa branschorganisationer.

I samverkan med totalförsvarets civila och militära myndigheter skall CFF medverka till att stärka och bevara motståndsviljan.

Förbundet har sin årliga rikskonferens i Storlien, där företrädare för medlemsorganisationerna och totalförsvarets myndigheter diskuterar aktuella säkerhets- och försvarspolitiska frågor.

CFF ger ut skriftserierna "Försvaret i nutid" och "Försvaret och säkerhetspolitik" samt kontaktbladet "Folk och Försvaret".

Organisatoriskt består CFF av representantförsamlingen med en representant för varje medlemsorganisation och elva företrädare för totalförsvarets myndigheter. Styrelsen utses av representantförsamlingen. CFF har vidare ett arbetsutskott på åtta ledamöter utsedda av styrelsen.

CFF:s kansli, som leds av en generalsekreterare, består av fem personer.

2.9 Tidningarnas telegrambyrå (TT)

TT är ett aktiebolag som ägs av den svenska pressen och har till uppgift att förse press, radio och TV med nyheter från Sverige och utlandet. Nyheterna sänds till 140 dagstidningar och till företagen i Sveriges Radiokoncernen, dvs. televisionen, riksradien, lokalradien och utlandsprogrammet.

TT har över 200 anställda. Utöver redaktionerna i Stockholm finns provinsredaktioner i Göteborg, Malmö, Sundsvall, Luleå och Jönköping. Över 400 personer på tidningar runt om i landet är knutna till TT som korrespondenter.

Allt inrikes nyhetsmaterial – det utgör två tredjedelar av TT:s hela utbud – redigeras och samordnas av centralredaktionen i Stockholm. Tillsammans med riksdags- och verksredaktionerna bevakas inrikespolitik och statlig förvaltning.

Utrikesredaktionen på TT får dagligen in nyheter från hela världen. De stora europeiska nyhetsbyråerna Reuters, Agence France Presse (AFP) och Deutsche Presse Agentur (DPA), matar in ett stort nyhetsmaterial. Detta bedöms och det urval som görs sänds vidare till svensk press och radio/TV efter att ha översatts och redigerats.

Riksdagsredaktionen har egna lokaler i riksdagshuset, där TT bevakar riksdagsarbetet. Regeringens förslag till riksdagen kommer dock ofta tidigare till allmänhetens kännedom genom TT:s nyhetsbevakning av departementen.

TT har sänt nyheter i radio sedan år 1924. Numera sänder TT nyheter åtta gånger på vardagar och sex gånger på söndagar i alla riksradios programkanaler och i lokalradien.

Ett nytt område har också uppmärksamats av TT – nyheter via teledatasystem och i text-TV. TT förser de i Sverige startade systemen med nyheter av skilda slag.

TT har en representant jämte suppleant i styrelsen för beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (BN). TT fullgör också med sin personal en insats inom det psykologiska försvarets krigsorganisation.

3 Vissa avtal och överenskommelser

3.1 Kbr. (Fö) 20.2 1953 till överbefälhavaren angående rådgivning i publicitetsfrågor

Kungl. Maj:t uppdrog genom ett brev den 20 februari 1953 åt chefen för försvarsstaben att med biträde av högst tre av chefen för försvarsdepartementet utsedda sakkunniga tillhandagå myndigheter och enskilda med *råd och upplysningar* då tveksamhet råder om lämpligheten av att med hänsyn till vårt försvar eller vår säkerhet offentliggöra uppgifter om tekniska eller andra förhållanden.

Det betonades i uppdraget att det endast gällde råd och upplysningar. Uppgifter av intresse för allmänheten skulle inte undanhållas om inte deras publicerande med visshet kunde antas skada försvaret.

3.2 Avtal mellan staten och Sveriges Radio AB

I ett avtal – gällande fr. o. m. den 1 juli 1979 – mellan staten och de i Sveriges Radio (SR) ingående bolagen slås fast att då Sverige är i krig skall de bolag som ingå i koncernen utgöra en självständig enhet i totalförsvaret och därvid lyda direkt under regeringen. Redan vid krigsfara får regeringen förordna om detta.

SR skall i enlighet med regeringens föreskrifter och i samråd med vederbörande statliga myndigheter göra upp beredskapsplaner. För att bistå chefen för SR med denna beredskapsplanläggning finns en av regeringen utsedd rådgivande nämnd om fyra personer. I nämnden ingår f. n. chefen för BN, en representant för vardera Fst, televerket och Cfs.

3.3 Överenskommelse mellan beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (BN) och Sveriges Radio AB (SR)

I anslutning till avtalen mellan staten och Sveriges Radio har en överenskommelse träffats den 10 oktober 1979 mellan BN och SR. Enligt avtalet skall SR verka för att under krig och krigsfara bevara och stärka befolkningens försvarsvilja och motståndanda i samarbete och "under ömsesidig förståelse" med UC. SR skall också i samarbete med UC och UD verka för en korrekt och snabb information till utlandet.

UC skall fortlöpande orientera SR om det allmänna läget, om folkstämningen m. m. och bistå SR dels med nyhetsunderlag, dels med kontakter med myndigheter, organisationer och enskilda personer.

SR och UC skall ömsesidigt orientera varandra om resultatet av avlyssning av radiosändningar från utlandet.

I överenskommelse sägs följande om hur samarbetet bör gå till.

a) Företrädare för UC skall sammanträffa regelbundet med ledningen för SR för ömsesidig information om den aktuella situationen.

b) SR skall avdela en högre tjänsteman till UC: s ledning för den fortlöpande kontakten. På motsvarande sätt skall UC avdela en representant till de delar av radioledningen, som är grupperade på platser där UC-organ ej tidigare har någon företrädare.

c) För behandling av upplysningsbehov, som är särskilt trängande, och för den dagliga kontakten skall UC: s respektive avdelningar utse kontaktmän, som kan närvara i SR överläggningar om rundradioprogram.

d) I frågor av principiell betydelse kan samarbete mellan SR och UC även äga rum inom dels det till UC knutna informationsrådet, dels radiochefens rådgivande nämnd.

Ansvar för sekretessen åvilar chefen för SR.

Överenskommelse gäller i tillämpliga delar också för samarbete mellan det psykologiska försvarets organ och SR på det regionala planet.

3.4 Protokoll rörande samarbete vid krig och krigsfara mellan statens upplysningscentral (UC) och utrikesdepartementets press- och informationsenhet (UD/press-info)

I detta protokoll, som är hemlig handling daterad den 11 november 1979, fastställs riktlinjer för hur samarbetet mellan UC och UD/press- info skall bedrivas.

3.5 Överenskommelse mellan Sveriges Radio och civilförsvarsstyrelsen angående varningsmeddelanden i radio och TV vid krig och krigsfara

I avtalet — daterat den 24 april 1980 — slås fast att varningsmeddelanden i radio från en civilförsvarsmyndighet till allmänheten efter kärnladdnings-explosioner, anfall med kemiska stridsmedel eller efter utsläpp av kemiska eller andra för allmänheten farliga ämnen skall prioriteras.

Efter framställning från civilförsvarsstyrelsen kan Sveriges Radio besluta om att sända sådant varningsmeddelande i TV.

Sammanfattning av informationsberedskapsutredningens överväganden och förslag

- I föreliggande PM med principbetänkande har vi enligt våra direktiv
- gjort överväganden rörande ledning och samordning av det psykologiska försvaret,
 - avgett ett principförslag beträffande uppgifter och organisation för central myndighet för psykologiskt försvar och informationsberedskap,
 - behandlat informationsberedskap och psykförsvaret på regional och lokal nivå,
 - anlagt synpunkter på fördelningen av ansvaret för nyhetsförmedlingen respektive uppgiften att stärka försvarsviljan,
 - diskuterat medverkan av folkrörelserna, arbetsmarknadens parter och invandrarnas organisationer i informationsberedskapen,
 - lämnat synpunkter och förslag rörande säkerhetspolitisk information i fred samt på forskningsverksamheten inom det psykologiska försvarets områden,
 - redovisat vissa aktuella bakgrundsfaktorer,
 - i bilagor gett en översikt över tidigare utredningar och nuvarande organisation samt belysande händelser, samhällstrender, massmedieutveckling, invandrarstruktur m. m.

1 Ledning och samordning

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (BN) har i dag till uppgift att leda och samordna planläggningen av landets psykologiska försvar. Enligt gällande planer leder statens upplysningscentral (UC) under regeringen det psykologiska försvaret i krig.

Organisationen för UC gjordes under 1950-talet mot bakgrund av erfarenheter från andra världskriget. Informationsfunktionen inom regeringskansliet och den offentliga förvaltningen var i övrigt svagt utbyggd.

I dag är situationen väsentligt förändrad. Medborgarna är också mycket mer informationsmedvetna och journalisterna har väl inarbetade kontakter – ofta med myndigheternas chefer och deras medhjälpare.

Med de utgångsvärden vi nu har – den explosionsartade utvecklingen på informationsområdet spelar därvid en central roll – anser vi, att det kan bli vanskligt att snabbt få UC att fungera tillfredsställande i ett krisläge.

En hotfull situation utan att krig har utbrutit, ett s. k. skymningsläge, kan medföra betydande problem för det psykologiska försvaret. Det är då angeläget att ordinär nyhetskanaler kan hållas öppna och gängse informationsmedier kan fortsätta sin verksamhet.

Behovet av samhällsinformation väntas öka drastiskt. De flesta myndigheters informationsresurser bör därför förstärkas.

Problemen tillspetsas i händelse av ett överraskande anfall mot svenskt territorium.

Vi anser det därför önskvärt att förbättra samverkan i berörda avseenden mellan regeringen, myndigheterna och massmedierna. Det bör ske genom organisationsformer som nära ansluter till fredstida arbetsrutiner och genom ett i fred uppbyggt förtroendekapital.

En noggrann beredskapsplanering fördras enligt vår uppfattning för departementens informationsorganisation. På central nivå behöver man också få till stånd en aktivare bevakning och vägledning ifråga om beredskapsplanläggning för information. Det finns också behov av en ökad samordning och breddad utbildning på regional och lokal nivå.

Då snabba konfliktförlopp i framtiden kan försvåra och komplicera informationsarbetet, krävs åtgärder för att stärka resurserna att följa upp och stödja beredskapsplaneringen.

2 Central myndighet för psykologiskt försvar och informationsberedskap

Vi anser, att det psykologiska försvarets och informationsberedskapens uppgifter och organisation bör tillgodose önskemål om

- kontinuitet från fred till krig,
- enkla arbetsformer och personalsnåla organ,
- klarare fördelning av ansvaret för nyhetsförmedlingen och uppgiften att stärka försvarsvilja och motståndanda.

För att tillgodose bl. a. detta föreslår vi, att en central förvaltningsmyndighet benämnd *styrelsen för psykologiskt försvar* inrättas. Den skall ersätta BN. UC avvecklas men åtskilliga av dess uppgifter övertas av den nya myndighetens krigsorganisation. Den nya myndigheten skall alltså verka både i fred och i krig.

I samband med den föreslagna omorganisationen föreslår vi, att totalförsvarets upplysningsnämnd (TUN) upphör som självständig myndighet och dess arbetsuppgifter överförs till den föreslagna styrelsen för psykologiskt försvar.

Vi har utgått ifrån att det även framgent måste finnas en instans som förlöpande svarar för uttagning, utbildning och övning av psykförsvars- och informationspersonal på olika nivåer med avseende på förhållandena under krig och krigsfara. Betydelsen av effektivare rådgivning till myndigheterna rörande deras informationsberedskap talar även för ett permanent organ.

BN:s nuvarande forskning inom det psykologiska försvarets område och arbete med opinionsmätningar och attitydundersökningar med anknyt-

ning till totalförsvaret och försvarsviljan behöver fullföljas. Såvitt vi kan bedöma fordras dock ytterligare resurser för forskning rörande psykologiskt försvar både vid försvarets forskningsanstalt och den av oss föreslagna myndigheten.

Grundtanken bakom det framlagda principförslaget är att inget nytt statligt organ skall tillkomma vid krigsfara eller under krig med ansvar för informationsförmedling och psykologiska försvarsåtgärder i övrigt. Den föreslagna styrelsen för psykologiskt försvar skall genom råd och anvisningar, forskning och opinionsmätningar samt genom utbildning och förslag till regeringen om särskilda åtgärder utöva en stödjande och samordnande funktion i såväl fred som krig.

I egenskap av central förvaltningsmyndighet för området psykologiskt försvar skall styrelsen företräda ett expertkunnande och ha ett fackansvar i hithörande frågor gentemot övriga myndigheter. Däremot är det inte meningen att styrelsens personal skall delta i nyhetsförmedling, annat än när det gäller att informera om styrelsens egen verksamhet.

Styrelsen skall i krig handha opinionsmätningar, attitydundersökningar, bemötande av rykten, bevakning av utländska radiosändningar samt föreslå upplysningsåtgärder och informationskampanjer som påkallas av händelseutvecklingen.

De press- och informationsråd som är knutna till statens upplysningscentral föreslås inte få någon motsvarighet i den nya organisationen.

UC:s utlandsavdelning avvecklas. Vi anser, att psykförsvarsstyrelsens krigsorganisation bör åläggas att i samverkan med totalförsvarsorgan föreslå regeringen åtgärder, som syftar till att minska en angripares psykiska motståndskraft.

3 Förslag om press-pool

Det planerade presskvarteret med förbindelser till högsta ledningens och högkvarterets krigsuppehållsplatser föreslås få namnet *centrala presskvarteret*. Det skall vara regeringens, myndigheternas och högkvarterets gemensamma nyhetsport i krig.

Som komplement till verksamheten vid det centrala presskvarteret föreslås, att svenska tidningar och nyhetsbyråer skall erbjudas att sätta samman en *press-pool* med arbetande journalister, utöver den personal från Tidningarnas Telegrambyrå och Sveriges Radio som är lokaliserad nära högsta ledningen. Formerna för pool-journalisternas verksamhet bör närmare övervägas tillsammans med representanter för tidningarna och nyhetsbyråerna.

4 Informationsberedskap på regional och lokal nivå

Samhället ställer i krig stora krav på allmänhet och näringsliv. Omställningen från fred till krig – eventuellt via en period av hot, påtryckningar och tilltagande yttre tryck – medför mycket stora förändringar i den enskildes livsmönster.

Ledning och information på regional och lokal nivå har avgörande betydelse för bevarande av försvarsvilja och motståndskraft.

För att underlätta samverkan i psykförvarsfrågor rakt igenom det offentliga förvaltningssystemet är det fördelaktigt om det på alla nivåer finns civila och militära samverkanspartners.

Förutsättningarna för en rationell och målmedveten informationsverksamhet på lokal nivå förbättras sannolikt genom att kommunerna enligt statsmakternas beslut med början budgetåret 1984/85 börjar överta det lokala ansvaret för civilförsvaret. Den information som skall bedrivas inom ramen för den nya hemskyddsorganisationen förtjänar även uppmärksamhet.

Organisationen för information i krig på lokal nivå befinner sig fortfarande under uppbyggnad. Allt fler kommuner inrättar informationscentraler redan i fred. Planläggningen underlättas av att en hel del av de informationsåtgärder som behöver vidtas vid krigsfara och i krig sammanfaller med dem som är påkallade vid olika nödlägen i fred.

Överläggningar med representanter för olika försvarsgrenar fordras redan i fred, för att man skall kunna förbereda sig och allmänheten inför de situationer som kan uppträda och anpassa informationsverksamheten därefter.

5 Medverkan av folkrörelserna, arbetsmarknadens parter och invandrarnas organisationer

Beträffande folkrörelserna utgår vi från att Centralförbundet Folk och Försvar fortsätter att som samlande organisation i vidare kretsar sprida information om vår säkerhetspolitik och vårt totalförsvar, inklusive det psykologiska försvaret och informationsberedskapen.

Vid kontakter med företrädare för arbetsmarknadens parter – LO, SAF, SAV, TCO och SACO/SR – har vi funnit en positiv inställning till att medverka i informationen under krigsfara och krig.

Under krigsfara och i krig måste information också lämnas till de cirka en miljon människor i Sverige som helt eller delvis är av utländsk härkomst.

Man bör beakta att olika invandrargrupper kan ha delvis avvikande informationsbehov jämfört med genomsnittsbefolkningen.

För att informationen till invandrarna under krigsfara och i krig skall bli

korrekt och meningsfull ligger det närmast till hands att samarbeta med invandrarnas egna, samlade organisationer av rikskaraktär.

De handikappade i Sverige — nästan 1,2 miljoner personer — har likaledes särskilda informationsbehov. Vi har också behandlat frågan om information till andra informationssvaga grupper.

Sammanställning av remissyttranden över informationsberedskapsutredningen

Efter remiss har yttranden över betänkandet Informationsberedskap avgetts av överbefälhavaren, försvarets forskningsanstalt, civilförsvarsstyrelsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, civilbefälhavarna i Södra, Västra, Östra, Bergslagens och Övre Norrlands civilområden, riksnämnden för kommunal beredskap, totalförsvarets upplysningsnämnd, socialstyrelsen, statens invandrarverk, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län, Uppsala län och Västernorrlands län, informationsdelegationen, Svenska kommunförbundet, Sveriges Radio AB, Landsorganisationen, Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens Centralorganisation, Svenska Arbetsgivareföreningen, Tidningarnas Telegrambyrå, Svenska Journalistförbundet, Svenska Tidningsutgivareföreningen och Chefen för C-sektionen vid Stockholms läns krigslänsstyrelse.

1 Allmänna synpunkter

De förslag som informationsberedskapsutredningen har lagt fram i sitt betänkande har i stort tillstyrkts av praktiskt taget alla remissinstanser. En del remissinstanser har dock vissa invändningar mot förslagen och andra har synpunkter. Dessa redovisas i det följande.

Överbefälhavaren (ÖB) delar i huvudsak de värderingar och förslag till åtgärder som framgår av betänkandet.

ÖB vill dock i sammanhanget anförda att det såsom framhålls i betänkandet är nödvändigt och brådskande att noga studera s. k. skymningslägen och planera för dessa bl. a. vad avser övergången till olika slags höjd beredskap.

ÖB är beredd att i de former som befinns lämpliga, studera och föreslå regeringen åtgärder som syftar till att minska en angriparens psykiska motståndskraft.

Civilförsvarsstyrelsen biträder utredningens synpunkter på uppgifter för den föreslagna styrelsen för psykologiskt försvar och anser att den nya styrelsens personal inte skall delta i nyhetsförmedlingen, annat än när det gäller att informera om styrelsens egen verksamhet. Den bör i ett kris – eller krigsläge – även ha till uppgift att informera allmänheten om försvar och säkerhetspolitik samt motverka psykologisk krigföring.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) anser att informationsberedskapen vid ansvariga myndigheter måste ägnas stor uppmärksamhet och att detta i allra högsta grad gäller myndigheter med ansvar inom

försörjningsberedskapen. Särskilt bör länsstyrelsernas beredskap för information när det gäller ransoneringar och andra försörjningsfrågor, innan krigsorganisation vidtagits, studeras.

Civilbefälhavaren i södra civilområdet (CBS) anser att en mer preciserad målsättning för det psykologiska försvaret bör utarbetas. Begreppet är diffust och svårt att förklara samt missuppfattas ofta enligt CBS.

Bättre förberedelser behöver göras för att kunna verka mer effektivt vid och efter ett överraskande angrepp. Samordningen och ansvarsfördelningen mellan myndigheter på olika nivåer bör ytterligare analyseras och konkretiseras.

Civilbefälhavaren i Bergslagens civilområde (CBB) påpekar att utredningen inte har redovisat några alternativ till den föreslagna lösningen vilket måste ses som en svaghet i beslutsunderlaget. CBB säger att man som ett alternativ kan tänka sig att inventera de fredstida förhållandena på alla ledningsnivåer och då med speciell anknytning till sådan verksamhet som berör kris- och katastrofsituationer för att se efter om det finns lämpliga anknytningspunkter till vilka det psykologiska försvaret skulle kunna ansluta. Utredningen har haft en benägenhet att frikoppla psykologiskt försvar och information från sådana huvudverksamheter som att skydda och rädda människoliv, försörja människor och flytta människor. Det psykologiska försvaret är en integrerad del av de totala försvarsansträngningarna och har fristående från dessa inget egenvärde.

Vidare framhåller CBB att ett sätt att minska samordningsbehovet och att utnyttja redan befintliga samarbetsmönster är att ansluta ledningen för det psykologiska försvaret till en redan etablerad myndighet och då till den som bedöms ha det största inflytandet på befolkningens motståndsvilja och motståndsförmåga. Den myndighet som ligger närmast till hands är då den som kan komma att organiseras efter en sammanläggning av civilförsvarsstyrelsen, riksnämnden för kommunal beredskap och statens brandnämnd. I denna myndighet får företrädarna för psykologiskt försvar direkt kontakt med företrädare för ledningen av räddningstjänsten i fred och i krig och med dem som samordnar förberedelserna för den civila delen av totalförsvaret på lokal nivå.

Civilbefälhavaren i Övre Norrland (CBÖN) tillstyrker utredningens förslag i sin helhet.

Sveriges Radio AB påpekar att i utredningen saknas en sammanfattande redovisning beträffande funktionen rundradio, dess speciella ställning och dess organisation och uppgifter i fred och krig. Vidare saknas ett försök till analys av olika massmediers egenskaper och deras betydelse för informationsberedskapen. Det saknas också en belysning av televerkets stora betydelse när det gäller att genomföra omställningen från fred till krig av rundradion.

Centralorganisationen SACO/SR har överlämnat inkommet remissvar från medlemsförbundet *JUSEK*. Förbundet har i princip inga invändningar

mot förslaget men konstaterar att utredningen i vissa fall är bristfällig och att det inte finns några klara definitioner av funktioner och verksamhet på flera områden.

Tidningarnas Telegrambyrå (TT) framhåller att utredningen i sin behandling av den nya styrelsens krigsorganisation uppenbarligen har tagit stor hänsyn till Svenska Journalistförbundets upprepade kritik mot de dubbla uppgifter statens upplysningscentral nu har som nyhetsförmedlare och främjare av försvarsviljan. Helt i enlighet med utredningens direktiv har ansvarsfördelningen prövats och därefter har uppgiften som nyhetsförmedlare försvunnit.

TT anser att denna renodling av styrelsens uppgifter kan stärka dess trovärdighet. Det ankommer sedan på informationsgivarna hos myndigheterna att visa så stor öppenhet och förtroende för massmedierna att nyhetsflödet inte stryps. Kravet på sanning i den offentliga informationen är oeftergivligt. Så fullständiga och korrekta uppgifter som möjligt måste lämnas till journalister och allmänhet.

Utredningen har endast i förbigående berört Sveriges Radio och dess ställning som i stort förutsatts bli oförändrad. Det är enligt TT:s mening tveklöst så att radions betydelse för den snabba nyhetsinformationen – både i snabbt utvecklade kriser och vid överraskande anfall – ökar.

TT vill samtidigt starkt understryka det angelägna i att den information som ges till radion samtidigt även delges andra nyhetsmedier. Snabba radionyheter måste alltid kompletteras med information i skriftlig form i tidningar och andra tryckta medier så att budskapet säkert och med mindre risk för missuppfattningar når allmänheten.

Svenska Journalistförbundet (SJF) konstaterar med tillfredsställelse att utredningen tagit fasta på kritiken som förbundet riktat mot vissa organisatoriska tvetydigheter i planläggningen av nyhetsförmedlingen. Det förhållandet att det i fredstid planläggande organet (beredskapsnämnden för psykologiskt försvar) och det i krigstid operativa organet (statens upplysningscentral) är ansvariga för nyhetsförmedlingen har ansetts utgöra en risk för en i krigs- och krissituationer minskad tilltro hos allmänheten till de fria nyhetsorganen.

Journalistförbundet vill instämma i utredningens slutsats att det är viktigt att bevara en självständig nyhetsförmedling. De nya bedömningar som utredningen därvid gjort innebär bl. a. att ett ökat antal medarbetare i massmedier i händelse av krig eller krigsfara kan fortsätta att arbeta i sina ordinarie befattningar. Förbundet vill understryka att den principen bör tillämpas fullt ut. På det sättet torde den självständiga nyhetsförmedlingen bäst kunna bevaras och intentionerna om fria nyhetsorgan fullföljas.

2 Uppgifter och organisation för en ny myndighet

Flertalet remissinstanser instämmer i stort i utredningens förslag om att bilda den nya myndigheten. Även vad gäller uppgifter och organisation råder ganska stor enighet. När det gäller inrättande av en press- pool samt antalet ledamöter i styrelsen föreligger dock vissa oenigheter. Skiljaktigheter från utredningens förslag redovisas nedan.

Civilförsvarsstyrelsen ställer sig tveksam till förslaget att de press- och informationsråd som är knutna till UC utgår.

Civilförsvarsstyrelsen ifrågasätter också förslaget om endast nio ledamöter i den föreslagna styrelsen för psykologiskt försvar och anser att nuvarande styrelsesammansättning i beredskapsnämnden för psykologiskt försvar i stort bör behållas.

ÖEF anser att den föreslagna myndighetens uppgifter i fråga om information och nyhetsförmedling bör utredas ytterligare.

Vidare anser *ÖEF* att en sammanslagning av den föreslagna myndigheten och totalförsvarets upplysningsnämnd inte ter sig övertygande motiverad och bör prövas ytterligare.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (BN) tillstyrker, att nuvarande BN ersätts med styrelsen för psykologiskt försvar men ifrågasätter förslaget om endast nio ledamöter och vill ha BN:s nuvarande sammansättning som riktmärke för sammansättningen av den nya styrelsen.

BN avstyrker också tanken på en presspool. Vidare begär BN en förstärkning av fredsorganisationen med fem tjänster. Nämnden uppskattar kostnadsökningen till ca 1,2 miljoner kronor utöver nuvarande kostnader för beredskapsnämnden för psykologiskt försvar och totalförsvarets upplysningsnämnd.

Totalförsvarets upplysningsnämnd (TUN) anser att det är viktigt att följa totalförvarsprincipen (ansvar för en viss verksamhet i fred följs av motsvarande ansvar i krig), och att därför en ny central förvaltningsmyndighet för det psykologiska försvaret bör inrättas. TUN:s uppgifter bör övertas av den nya myndigheten.

TUN tillägger dock att en referensgrupp med parlamentariskt inslag bör knytas till den nya styrelsen för att behandla informationsprojekt i fred och att – om TUN behålls – det ter sig möjligt att samordna TUN:s och den nya myndighetens administrativa resurser.

Socialstyrelsen vill påpeka att det föreligger ett uttalat samverkansbehov mellan styrelsen och det föreslagna psykförsvarsorganet, eftersom hälso- och sjukvården, hälsoskyddet och socialtjänsten under krigsförhållanden med därav föranledda problem utgör en god grogrund för rykten.

Statens invandrarverk (SIV) påpekar att för att verket skall kunna fullgöra sina åligganden även i krig är det angeläget att ett kontinuerligt samråd mellan verket och den myndighet som har det övergripande ansvaret för psykologiskt försvar kommer till stånd. Det är också angeläget att verkets informationsuppgifter i krigsorganisationen klarläggs.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att den föreslagna myndighetens organisation i fred och krig bör studeras ytterligare, varvid särskilt kraven på myndighetens verksamhet i krig tillgodoses bättre. Länsstyrelsen föreslår att den nya myndigheten i krig kompletteras med en stödfunktion för press-poolen, ett samordningsorgan för informationsverksamheten på central nivå och ett organ för den psykologiska krigsföringens utlandsverksamhet. Chefen för den nya myndigheten bör också ges möjlighet att fatta beslut utan styrelsemedverkan.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län ställer sig tveksam till presskvarter och förslaget om press-pool. Dessa frågor bör penetreras ytterligare.

CBB kan inte förorda att utredningens förslag läggs till grund för ett beslut om att organisera en ny central myndighet för psykologiskt försvar.

Svenska kommunförbundet instämmer i utredningens förslag om en ny myndighet med föreslagna uppgifter. Till förbundet har dock lämnats en reservation av m-, fp- och c-ledamöterna, vilka motsätter sig förslaget om att inrätta en ny central förvaltningsmyndighet. De anser att de av utredningen föreslagna uppgifterna bör kunna handhas av befintliga myndigheter.

Sveriges Radio AB avstyrker inrättandet av en press-pool. Förändringar beträffande planläggningen för presskvarteret berör Sveriges Radio och det förutsätts att som nu samråd sker i planläggningen.

Landsorganisationen (LO) framhåller nödvändigheten av att den föreslagna centrala myndigheten bereds möjlighet att i såväl freds- som krigstid upprätthålla en bred förankring i sin verksamhet för att uppnå högsta möjliga trovärdighet när det gäller att fullgöra den föreslagna styrelsens utåtriktade och informativa uppgift.

Mot denna bakgrund anser LO att det antal ledamöter som föreslås ingå i styrelsen för psykologiskt försvar inte medger att den önskvärda förankringen uppnås. LO vill därför förorda att antalet ledamöter i styrelsen bör uppgå till det antal som för närvarande har säte i beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.

JUSEK föreslår att en organisationskommitté tillsätts under medverkan av beredskapsnämnden och de fackliga organisationerna för att närmare precisera den nya myndighetens organisation.

Utredningen föreslår att den tänkta nyhetsavdelningen skall utgå ur organisationen i händelse av krig. JUSEK anser att det är svårt att på det magra material som utredningen presenterar ha en bestämd uppfattning men man ställer sig frågande till förslaget. Ett krigsläge ställer stora krav på information till allmänheten från regering och myndigheter. Väl inarbetade kanaler bör underlätta informationsspridandet. Nyhetsavdelningen borde vara en sådan kanal och bör därför enligt JUSEK fortsätta med i huvudsak samma arbetsuppgifter som i fredsorganisationen.

JUSEK förutsätter vidare att den anställda personalen kommer att vara representerad i myndighetens styrelse i enlighet med förordningen om

personalföreträdare i statlig myndighets styrelse m.m. JUSEK anser att myndighetens styrelse är för liten med hänsyn till dess uppgifter.

Även *Tjänstemännens centralorganisation* (TCO) anser att innan en ny organisation fastställs bör frågan utredas vidare. Vidare anser TCO att det föreslagna antalet styrelseledamöter bör ökas.

SJF framhåller att den nya styrelsens viktigaste uppgift blir att verka för en fri nyhetsförmedling. För att den uppgiften inte ska förlora i aktualitet torde det vara en fördel om representanter för pressens organisationer ingår i styrelsen.

Förbundet anser det viktigt att presskvarteret organiseras på ett sådant sätt att det blir en meningsfull informationskälla och serviceinrättning för medarbetare i nyhetsorganen.

Utredningen föreslår att svenska tidningar och nyhetsbyråer skall erbjudas att sätta samman en press-pool vars medarbetare får tillträde till högsta ledningens s. k. inre grupperingsområde.

SJF har inga invändningar mot detta förslag under förutsättning att det går att finna lämpliga former för sammansättningen av en sådan pool.

Svenska tidningsutgivareföreningen (TU) anser inte att det är lämpligt att den nya myndigheten ges ansvaret för att organisera ett centralt presskvarter som skall utgöra regeringens, myndigheternas och högkvarterets gemensamma nyhetsport i krig eller när normala nyhetsvägar inte längre kan hållas öppna. Ett sådant presskvarter bör upprättas fristående från psykförvarsmyndigheten.

Vad gäller förslaget om en press-pool bör det enligt TU bli pressens egen sak att skapa ett organ för samverkan med ett centralt presskvarter.

Föreningen är inte beredd att låta sig representeras i styrelsen för den nya myndigheten. Skälet är att föreningen finner det principiellt synnerligen angeläget att det görs en klar distinktion mellan myndighetens funktion att stärka försvarsvilja och motståndanda å ena sidan och dagspressens fristående nyhetsförmedlande funktion å andra sidan. TU vill emellertid förutskicka att föreningen är beredd att inom dagspressen bilda ett samrådsorgan för kontakter med de statliga instanserna i frågor som rör nyhetsförmedling i krig och krigsliknande lägen.

3 Regional och lokal nivå

Utredningen anser att den högre regionala nivån bör stärkas men att frågan bör belysas ytterligare. Flera remissinstanser tar upp fördelningen av uppgifter mellan olika nivåer.

ÖB avser att snarast påbörja samarbete med berörda myndigheter för att skapa lämpliga former för samverkan inom informationssektorn på lokal och regional nivå, bl. a. med tanke på kommunernas ansvar.

Civilförsvarsstyrelsen delar utredningens synpunkter beträffande informationsberedskap på regional nivå och biträder förslaget om att CB:s psykförvarssektion förstärks. Den av utredningen påvisade möjligheten att göra det genom nerdragningar på den lägre regionala nivån anser civilförsvarsstyrelsen ej vara underbyggd och avvisas därför tillsvidare.

BN vill framhålla att organ för psykförvar inom CB-kanslierna och vid länsstyrelserna – C-sektionerna – ingår som en integrerad del i respektive krigsorganisationer i övrigt. Vid förändringar inom de regionala krigsorganisationerna är det därför viktigt att hela organisationsstrukturen beaktas. BN anser det lämpligt att styrelsen för psykologiskt försvar får till uppgift att under beaktande av detta förhållande genomföra den av utredningen föreslagna studien av de regionala organen och framlägga eventuella förslag till förändringar. BN vill vidare understryka betydelsen av att den nya styrelsen får ett utbildningsansvar för regional krigsplacerad personal för psykologiskt försvar.

BN anser i motsats till utredningen att de redan nu knappa personalresurserna vid länsstyrelsernas C-sektioner inte bör reduceras.

CBS anser det nödvändigt att utredningens principbetänkande följs upp så att ett bättre genomarbetat underlag för bl. a. civilbefälhavarnas verksamhet föreligger. Det är nödvändigt att göra CB känd för allmänhet och massmedier inom civilområdet redan i fred. I fråga om krigskansliet måste organisationen förstärkas så att CB får resurser att dels kunna medverka i ett regionalt presskvarter, dels kan svara mot de ökade krav i övrigt som framläggs.

Riksnämnden för kommunal beredskap har begränsat sitt yttrande till att avse informationsberedskap på lokal nivå.

Den kommunala informationen har kommit att få allt större betydelse, både den information som via olika kanaler sprids av kommunen och den kommunala information som når kommuninnevånarna genom bevakning i lokala massmedier, inte minst lokalradion. Man har sålunda funnit väl fungerande metoder för spridning av information på lokal nivå i fredstid. Det är av utomordentlig betydelse att dessa beprövade former för information kan användas och en kommunal informationsfunktion säkerställas för beredskap och krig.

Utredningen har pekat på den fara, som ligger i att på skilda nivåer de befattningshavare som svarar för informationstjänsten har detta som uppgift vid sidan om andra krävande arbetsuppgifter. Riksnämnden har vid lokala ledningsövningar konstaterat att detta ofta är fallet. För informationsfrågor blir således ingen eller ringa tid över.

Nämnden vill mot denna bakgrund därför understryka önskvärdheten av att de som skall svara för informationstjänsten under beredskap och i krig har detta som en huvuduppgift. Det är angeläget inte minst därför att i fortsättningen även civilförsvarsinformationen i möjligaste mån skall kanaliseras via kommunens informationscentral.

Socialstyrelsen vill framhålla sjukvårdshuvudmännens (landsting och motsv.) stora ansvar när det gäller informationen kommunalt och regionalt.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller att länsstyrelsen och samverkande myndigheter på lägre regional nivå samt kommunerna och med dem samverkande organ på lokal nivå redan i fred är allmänhetens naturliga informationsorgan när det gäller frågor som berör den enskilde. CB-kanslierna är inte kända under fred och är dessutom inte lokaliserade så att de utgör en naturlig informationspartner till allmänheten. CB:s roll när det gäller samordning av större frågor inom det psykologiska försvaret och informationsberedskapen är däremot viktig. Dessutom är det av största vikt att frågor som berör både civil och militär sida samordnas via CB/MB för vidare befordran till länsstyrelse-/försvarsområdesnivå ner till kommunerna.

Länsstyrelsen föreslår att det uppdras åt myndigheterna på lägre regional och lokal nivå att själva dimensionera och efter eget huvud och lokala förhållanden utforma en fungerande organisation. Endast översiktlig inriktning av verksamheten bör lämnas från centralt håll. Länsstyrelsen anser att den nuvarande organisationen är underdimensionerad och oklarhet råder bl. a. om hur samverkan skall kunna ske mellan den i gemensam uppehållsplats placerade C-sektionen och de utanför placerade organen. De öppna delarna som verkar direkt mot allmänheten måste ha en väl fungerande kontakt med de beslutande myndigheterna.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län föreslår fortsatt utredning beträffande psykologiskt försvar på regional och lokal nivå.

Informationsdelegationen har i sitt utredningsarbete, på samma sätt som utredningen, noterat de regionala organens betydelse för en väl fungerande informationsspridning. Delegationen har emellertid funnit att bl. a. länsstyrelsernas informationsresurser kan behöva förstärkas och att den kommunala informationsberedskapen i mindre kommuner kan vara bristfällig.

Civilbefälhavaren i Västra civilområdet (CBV) anser att en uppföljning och vidarebearbetning av utredningens synpunkter rörande den regionala och lokala nivån är angelägen och bör göras.

CBV anser det lämpligt att delegera uppgiften att ge råd till myndigheter och massmedier i publiceringsfrågor till CB och MB i samråd.

Vidare understryks behovet av förstärkning av CB fredskansli bl. a. för uppgifter inom psykologiska försvaret, behovet av att stärka CB krigskansli sektion C så att ett gemensamt fast presskvarter för MB/CB kan upprättas samt behovet av att göra CB känd för allmänheten, myndigheter och massmedier inom civilområdet redan i fred.

Civilbefälhavaren i östra civilområdet (CBÖ) vill särskilt understryka utredningens uppfattning att CB:s fredstida planering för informationsberedskap och övrigt psykologiskt försvar i krig bör fördjupas och konkretiseras. CBÖ:s fredstida personalresurser medger emellertid f. n. inte annat

än insamling av en del organisatoriska m. fl. grundvärden, som bedöms ha betydelse för verksamheten i krig. Riksdagens beslut 1982 om snar personalförstärkning till CB-kanslierna kan förbättra planeringen och bör därför genomföras.

Regeringens föreskrifter om personal i CB-kansliernas krigsorganisation har medfört att sektion C endast omfattar en handfull personer. Detta omöjliggör upprättandet av ett gemensamt fast presskvarter CB-MB. Nämda regeringsföreskrifter bör därför upphävas. Civilbefälhavarna bör själva få avgöra behovet av krigsplacerad personal i bl. a. ett integrerat fast presskvarter.

Även CBO påpekar vikten av att göra CB känd för allmänhet och massmedier.

CBB påpekar att utredningen inte tillgodogör sig erfarenheter och utvecklingstendenser från regional och lokal nivå när det gäller att utforma regler för ansvar och organisation på den centrala nivån. På den lokala nivån t. ex. är, påpekar CBB, informationsfunktionen intimt förknippad med ledningen av övrig verksamhet. Man utnyttjar i fred verk samma men i krig förstärkta resurser och man bygger upp ett kontaktnät med befolkningen såväl inom den kommunala verksamheten som inom civilförsvarsverksamheten (hemskyddsorganisationen). Informationen i fred kopplas till kommunens åtgärder, räddningsinsatser och olika typer av beslut. Så sker också på regional nivå vad avser länsstyrelser och landsting. Det är dessa beslut och åtgärder som till huvudsaklig del avgör befolkningens motivation, försvarsförmåga och försvarsvilja.

Sveriges Radio AB påpekar att även på den regionala nivån bör en uppdelning ske mellan å ena sidan de egentliga psykförsvarsåtgärderna och å andra sidan förmedling av myndighetsmeddelanden och nyheter. En erfarenhet från många ledningsövningar är att C-sektionerna ställts inför omöjliga uppgifter genom att de ålagts båda dessa uppgifter.

Sveriges Radio delar utredningens uppfattning, att CB-nivån är viktig, när det gäller samordningsfrågor och när det gäller övergripande bedömningar beträffande läget.

Däremot anser *Sveriges Radio* att utredningen underskattar länsstyrelsernas roll i sammanhanget. Det är en väsentligt större mängd information som via radio kommer från länsnivå till allmänheten än från CB-nivån. *Sveriges Radio* har genomfört sin planläggning med utgångspunkt från denna bedömning.

TCO avstyrker överföring av personal från den lägre till den högre regionala nivån. Lokala massmedier måste nämligen kunna få god informationsservice också från den lägre nivån, länsstyrelserna.

Svenska arbetsgivareföreningen anser det väsentligt att generellt sträva efter att decentralisera ledningsfunktionerna under ofredssituationer och krig, dvs. förkorta, förenkla och effektivisera informationsvägarna mellan avsändare och mottagare. I sådana lägen kan en alltför centralt dirigerad

samhälls- och informationsservice ha klara svårigheter att verka på ett effektivt och tillräckligt snabbt sätt.

TT vill betona vikten av att den nuvarande organisationen på regional och lokal nivå inte slås sönder. Den bör fortsätta att verka med naturliga kontakter till den nya förvaltningsmyndigheten på central nivå men också med de etablerade förbindelser som finns med TT på milo/civo- nivån. En rad människor har här med stort engagemang gått upp i sina beredskapsuppgifter och trimmats in i en fungerande organisation.

Chefen för C-sektionen vid Stockholms krigslänsstyrelse framhåller att det är mycket angeläget att de funderingar om dessa frågor som förs fram i betänkandet fördjupas och leder till en större stadga på området – må vara att möjlighet till improvisation och anpassning efter lokala förhållanden är nödvändig.

Vid de övningar som ordnas är det mycket svårt att få en bild av funktioner och kontakter med främst kommuner och CB-sektionerna. Det är givetvis också av betydelse för rekryteringen till länsstyrelsernas C-sektioner om ledamöterna på ett annat sätt än i dag skall vara renodlade myndighetsföreträdare.

4 Särskilda frågor

Försvarets forskningsanstalt (FOA) framhåller att forskning inom främst områdena försvarsvilja, befolkning, information och psykologiskt försvar är av vital betydelse för att utredningens intentioner skall kunna realiseras. FOA är självfallet beredd att medverka i sådan forskning.

Själv begreppet försvarsvilja behöver diskuteras utifrån en fast teoretisk grund. Relationen mellan försvarsviljan i fred, försvarsvilja i krig och stridsvilja bör uppmärksammas.

Kunskaperna om människors nuvarande livsvillkor måste studeras för att man skall få veta vilken motståndskraft som finns. Utifrån dessa kunskaper blir det möjligt att göra en analys av informationsbehoven.

Kunskapen om psykologisk krigsföring är mycket bristfällig i vårt land, medan nya sofistikerade metoder inom området undan för undan utvecklas i vår omvärld. Detta torde vara en av de allvarligaste bristerna i vårt totalförsvar. Även med begränsade insatser torde det här vara möjligt att åstadkomma stora effektvinster för det psykologiska försvaret.

FOA delar utredningens uppfattning att forskningen inom dessa områden bör bedrivas vid såväl styrelsen för psykologiskt försvar som vid FOA.

Civilförsvarsstyrelsen anser att civilförsvarsstyrelsen, ÖEF och försvarsstabens informationsavdelning bör vara ständigt representerade i det föreslagna samarbetsorganet med representanter för FOA och BN. Förutsättningar för en bättre prioritering av forskningsområden torde därigenom förbättras.

CBB anser att ett alternativ borde ha belysts som ålägger FOA ansvaret för att forskningen inom det psykologiska försvaret samordnas och att underlag tas fram för de planerande myndigheterna i likhet med vad som förekommer inom det ekonomiska försvaret och civilförsvaret. Om man fortsätter att behålla en forskningsorganisation speciellt anpassad för den centrala myndighetens behov inom det psykologiska försvaret måste den bli liten och basen för forskningsinsatser blir också liten. Det blir svårt att rekrytera personal då utvecklingsmöjligheterna inom organisationen blir små. Det blir också svårt att på sikt bibehålla en hög kompetens.

När det gäller information till invandrare och till handikappade erinrar *socialstyrelsen* om att problemet för sjukvårdens del har två aspekter: dels information till patienter som samtidigt är invandrare, dels information till den stora grupp av invandrare som är anställd inom hälso- och sjukvården. Insatser krävs i sammanhanget både från centralt håll och – inte minst – från sjukvårdshuvudmännens sida i deras dubbla roll som vårdproducent och arbetsgivare.

Styrelsen påpekar också vikten av att personer med olika handikapp, exempelvis blinda och döva, kan nås av informationen.

SIV vill beträffande information till personer med utländsk härkomst framhålla att behovet av nyhetsförmedling och s. k. livsavgörande information till stora delar av invandringsgruppen kan täckas genom en väl genomtänkt information på lätt svenska. För övriga – nyanlända invandrare, flyktingar som en följd av krigssituationen samt grupper med särskilda behov – återstår översatt information och/eller information via ljud-/bildband eller annan informationsmetod.

Länsstyrelsen i Uppsala län påpekar att invandrarna i Uppsala län utgör en stor och mångsidigt sammansatt grupp. Det är därför angeläget att information till dessa uppmärksammas på ett helt annat sätt än i dag, även från centralt håll. Invandrarbyråernas roll bör studeras. Frågan är bara hur mycket som skall förberedas i fred. Några förslag till lösningar lämnas inte av utredningen. Utbildning i dessa frågor bör bedrivas för informationspersonal på olika nivåer. Myndighetsanvisningar, lagtexter, tidningsartiklar, annonser m.m. bör granskas med tanke på utformning och innehåll.

Informationssvaga grupper i samhället får heller inte glömmas bort i sammanhanget.

Sveriges Radio AB anser det angeläget, som utredningen anför, att i framtida planläggning beaktas behovet av medverkan av folkrörelserna, arbetsmarknadens parter, invandrarnas och de handikappades organisationer. Radio, TV och text-TV är viktiga hjälpmedel, när det gäller att informera personer som har språkliga eller andra handikapp. Sveriges Radio medverkar gärna i denna beredskapsplanläggning som erfordras beträffande information till dessa kategorier.

LO vill framhålla den betydelse folkrörelserna och arbetsmarknadens parter samt andra organisationer kan komma att få vid en

direkt eller indirekt medverkan i informationen under krigsfara och krig. Med tanke på sin medlemsmässiga och geografiska omfattning kan fackföreningsrörelsen härvid givetvis medverka i särskilda insatser. De främsta fördelarna med sådan medverkan ligger naturligtvis i fackföreningsrörelsens organisation men kanske framför allt ur trovärdighetssynpunkt genom att informationen i sådant fall kan förmedlas till flera miljoner människor under medverkan av dessas egna organisationer.

JUSEK anser att det är en självklarhet att arbetsmarknadens parter deltar på alla tänkbara sätt vid krig eller skymningslägen. Det kan konstateras att det är ett fåtal handläggare som är krigsplacerade vid sina förbund eller centralorganisationer, varför det kan vara svårt att exakt förutsäga hur informationen vid krig och beredskap skall ske.

Svenska arbetsgivareföreningen framhåller att informationen om nya lag- och regelsystem måste kunna spridas snabbt, inte minst till näringslivet. Det är därför viktigt att informationsberedskapen i sin nya utformning beaktar och tar hänsyn till de naturliga informationsmöjligheter som arbetsmarknadens parter har.

Innehåll

1 Inledning	2
2 Föredragandens överväganden	3
2.1 Totalförsvarets ledning inom regeringskansliet	3
2.2 Samordning av totalförsvaret på regeringsnivå	3
2.3 Försvarsrådet	5
2.4 Totalförsvarets chefsnämnd	6
2.5 Allmänna principer för informationsberedskap och psykologiskt försvar	8
2.6 Uppgifter och organisation för en ny myndighet för psykologiskt försvar och informationsberedskap	10
2.7 Regional och lokal nivå	14
2.8 Särskilda frågor	14
3 Hemställan	15
4 Beslut	15
<i>Bilaga 1</i> Nuvarande förhållanden för totalförsvarets ledning och samordning m. m.	16
<i>Bilaga 2</i> Sammanfattning av utredningens om totalförsvarets samordning överväganden och förslag	18
<i>Bilaga 3</i> Sammanställning av remissyttranden över utredningen om totalförsvarets samordning	23
<i>Bilaga 4</i> Nuvarande organisation m. m. för psykologiskt försvar och informationsberedskap	28
<i>Bilaga 5</i> Sammanfattning av informationsberedskapsutredningens överväganden och förslag	35
<i>Bilaga 6</i> Sammanställning av remissyttranden över informationsberedskapsutredningen	40